

AMERİKAN BASINI IŞIĞINDA TÜRKİYE’NİN DIŞ POLİTİKA GELİŞMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1950-1956)*

EVALUATION OF TÜRKİYE'S FOREIGN POLICY DEVELOPMENTS IN THE LIGHT OF AMERICAN PRESS (1950-1956)

Banu BERBER BABALIK**

Geliş Tarihi/Received:27.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted:09.08.2025

BERBER BABALIK, Banu, (2026), “Amerikan Basını Işığında Türkiye’nin Dış Politika Gelişmelerinin Değerlendirilmesi (1950-1956)”, Belgi Dergisi, S.31, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2026/I, ss. 299-326,(DOI: 10.33431/belgi.1648142)

Öz

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Soğuk Savaş dönemi ile ABD ve SSCB etrafında iki kutuplu yeni dünya düzeni kurulmuştur. Bu yeni sistem ile jeostratejik yapıda değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerden biri dünyada daha demokratik yönetim sistemlerinin kurulması olmuştur. Türkiye’de bu değişim 1946’da Demokrat Parti’nin (DP) kuruluşu ile gerçekleşmiştir. DP ile başlayan çok partili siyasi yaşam Türkiye’nin hem iç hem de dış politikasındaki değişimlerin habercisi olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupa merkezli yaşanan bu değişimde Türkiye, denge görevi üstlenen devlet konumunda yerini almıştır. 1946’da başlayan çok partili süreç 1950 yılına gelindiğinde 27 yıllık CHP yönetiminin yerine DP yönetiminin geçmesi ile Türkiye’yi yeni bir döneme sokmuştur. Bu yeni dönemde Başbakan Adnan Menderes tarafından kurulan hükümette Fuad Köprülü Dışişleri Bakanlığı görevi yapmıştır. Dünya çapında bir bilim insanı olan Fuad Köprülü, Atatürk döneminde TBMM’ye girerek siyasi hayata adım atmıştır. Ancak Köprülü’nün siyasi yaşamı DP ile daha çok anılmıştır. Bu durumda Köprülü’nün parti kurucularından biri olması ve DP’nin ilk Dışişleri Bakanı olması etkin rol oynamıştır. Köprülü, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni dünya düzeninde Türk dış politikasının belirlenmesinde öncü isim olmuştur. Bakanlık yaptığı yıllarda Kore Savaşı ve bölgeye asker gönderilmesi, Türkiye’nin NATO’ya üye olması, Kıbrıs Meselesi gibi hem Türkiye hem dünya için çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Köprülü, 1956’da Dışişleri Bakanlığı’ndan 1957’de partisinden istifa etmiştir. Fuad Köprülü’nün DP Hükümetinde Dışişleri Bakanı olduğu 1950-1956 dönemi faaliyetleri bu çalışmanın konusudur. Amerikan basını, Türk basını, arşiv belgeleri, anı, araştırma ve tetkik eserlerin kullanıldığı bu çalışmada Türkiye’nin dış politikası Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü’nün 1950-1956 dönemindeki faaliyetleri Amerikan basınının Türkiye’deki gelişmeleri okurlarına aktarması üzerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Dış Politika, Amerikan Basını, Demokrat Parti, Fuad Köprülü.

*Çalışmada Demokrat Parti Hükümetinin ilk Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü’nün görev yaptığı dönem incelenmiştir. Dışişleri Bakanlığı’nın resmî sitesinde Fuad Köprülü’nün görev süresi 22.05.1950-20.06.1956 olarak verilmiştir. Ancak “Sayın Prof. Fuat Köprülü’nün Özgeçmişi” bölümünde bu konu ile ilgili yapılan açıklamalar 22.05.1950’den 14.05.1954’e kadar Dışişleri Bakanlığı ve 14.05.1954’ten 17.05.1954’e kadar vekaleten yenilenmesi ile 17.05.1954’te ikinci defa Dışişleri Bakanı olduğu ve 15.04.1955’te Bakanlıktan çekildiği açıklanmıştır. https://www.mfa.gov.tr/sayin-prof_fuat-koprulu_nun-ozgecmisi.tr.mfa Erişim Tarihi: 12.02.2025. Ayrıca bkz. Hükümetler-Programlar ve Genel Görüşme Kurulları, II, (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), Hazırlayanlar: İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, TBMM Basımevi, Ankara 2013, s.1086.

**Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, banubabalik@adu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0001-9863-7189>).

Abstract

After the end of the Second World War, a new bipolar world order was established around the USA and the USSR with the Cold War period. With this new system, changes took place in the geostrategic order. One of these changes was the establishment of more democratic systems of governance around the world. In Türkiye, this change was marked by the establishment of the Democratic Party (DP) in 1946. The multi-party political life that started with the DP was the harbinger of changes in both Türkiye's domestic and foreign policy. In this Europe-centered transformation during the first half of the twentieth century, Türkiye positioned itself as a balancing state in regional and international politics. The multi-party process that started in 1946 ushered Türkiye into a new era with the transition from the 27-year rule of the CHP to the DP government in 1950. In this new period, Fuad Köprülü served as the Minister of Foreign Affairs in the government formed by Prime Minister Adnan Menderes. An internationally renowned scholar, Fuat Köprülü had entered political life by becoming a member of the Turkish Grand National Assembly during the Atatürk era. However, Köprülü's political life was more associated with the DP. In this case, his role as one of the founders of the party and as the first Minister of Foreign Affairs of the DP was decisive. Köprülü was a pioneer in determining Turkish foreign policy in the new world order established after the Second World War. During his tenure, highly significant developments took place for both Türkiye and the world, such as the Korean War and the deployment of Turkish troops to the region, Türkiye's membership in NATO, and the Cyprus Issue. Köprülü resigned from his post as Minister of Foreign Affairs in 1956 and from his party in 1957. The study focuses on the activities of Fuad Köprülü during the 1950-1956 period, when he served as Minister of Foreign Affairs in the DP Government. Based on American and Turkish press sources, archival documents, memoirs, and scholarly studies, Türkiye's foreign policy during this period will be analysed through the way Fuat Köprülü's activities and the developments in Türkiye were represented in the American press.

Keywords: *Türkiye, Foreign Policy, American Press, Democratic Party, Fuad Köprülü.*

Giriş

Türk siyasetinin önemli dönüm noktalarından biri 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler olmuştur. Bu seçim sonrası 27 yıl iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) yerine DP Hükümeti kurulmuştur. Bu değişimle beraber Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiş, Meclis Başkanlığına Refik Koraltan getirilmiş ve Adnan Menderes'in Başbakanlığı'ndaki yeni kabinede Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü olmuştur.¹ Türkiye'de 1950-1960 dönemi iktidar partisi olan DP, Türk siyasi hayatına damga vuran partiler arasında yer almıştır. 1945 yılında sona eren İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren Türkiye'nin dış politikasında Batı dünyasına yakın bir dış siyaset izlediği görülmüştür.² 1945-1946 yıllarında SSCB'den gelen istekler ve tehlikeler karşısında Türkiye dış politikasını "Batı'ya sıkı bağlarla bağlanma" ilkesi üzerine kurmuştur.³

DP'nin 1950'de iktidara gelmesi Türkiye'nin Batı dünyası ile olan ilişkilerini hızla arttırmıştır. DP döneminde Batı yanlısı politikada en çok ikili ilişkide bulunulan devlet Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmuştur.⁴ Soğuk Savaş döneminde ABD'nin hem komünizmle olan mücadelesinde hem de Orta Doğu ve Balkan topraklarında olası bir yayılmacı politikaya karşı Türkiye, önemli bir kale görevi üstlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili siyasi yaşama geçilmesi ile birlikte Türkiye demokratik devletler içinde yerini almıştır. Bölgesel çıkarları karşılıklı korumak için yapılan Balkan ve Bağdat Paktları Türkiye'nin önemini artırmış ve konumunu güçlendirmiştir. Ayrıca bu iş birliği anlaşmaları Türkiye için sınırların güvenliğinin korunması anlamına gelmiştir. DP dönemi aktif bir dış politika izlenmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra kurulan DP Hükümeti'nin ilk Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, DP yönetiminin siyasi amacının dünya barışını ve emniyetini sağlama yolundaki girişimlere katılmak olduğunu vurgulamıştır. Köprülü bu amacı gerçekleştirmek için her harekete DP'nin şiddetle taraftar olduğunu belirtmiştir.⁵ Bu açıklamasıyla Köprülü, Batı'ya yönelmiş olan Türk dış siyasetinin daha etkin bir şekilde devam edeceğinin izlerini vermiştir. 1950'li yıllarda DP Hükümetleri ABD ile yakın ilişki içinde olma ve ilişkileri devamlı ve çeşitlendirme haline getirmeye çalışmışlardır. Bu dönemin dış siyaseti ABD ile yakın ilişkiler kurulmasına ve olan ilişkilerin korunmasına yönelik arayışlar ve girişimlerin odağında olmuştur.⁶ Türkiye dış politikada belirlediği hedefi hayata geçirmek için Batılı devletlerle siyasi, ekonomik, askeri, diplomatik bakımdan iş birliği içinde olmuştur. Bu iş birliğinin bir sonucu olarak askeri ve ekonomik özellikli girişimlerde bulunulmuştur. Köprülü'nün Dışişleri Bakanı olarak görev yaptığı dönemde ilk büyük gelişme Kore Savaşı ve Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi olmuştur. ABD ve SSCB ekseninde yaşanan siyasi değişimler 1950'li yılları belirlemiştir. SSCB'nin yayılmacı politikasına karşı Türkiye hem sınır güvenliğini korumak hem de ideolojik bir değişim yaşamamak için Batılı devletlere yönelmiştir. NATO ile başlayan bu süreç, Balkan ve Bağdat Paktları ile devam etmiş, Kıbrıs meselesine çözüm bulma girişimleri Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü dönemi DP'nin yoğun gündemi olmuştur.⁷

¹ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara 1990, s. 55.

² Türkiye Cumhuriyeti kuruluş yıllarından itibaren Atatürk'ün "yurtta barış, dünyada barış" sözlerini esas alan bir politika belirlemiştir. Bu politika Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyeliği ile desteklenmiştir. Ancak 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş dönemi tam bir denge politikası izlemek durumunda kalmıştır. Atatürk ve İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde Türk dış politikası hakkında bkz. *Türk Dış Politikası C.1*, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, s.239-399. Millî Mücadelede en çok savaşın yapıldığı devletlerden biri Yunanistan olmuştur. Ancak savaş bitince iki ülke arasındaki ilişkiler barış politikası esasında şekillenmiştir. Bkz. Zafer Çakmak, "Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi", *Erdem Dergisi*, 2008, s.52, s.91-110.

³ Mehmet Gönübol, Haluk Ülman, "Soğuk Savaş ve Türkiye", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s. 311-321.

⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoneix Yayınları, Ankara 2004, s.487.

⁵ Akşam, "Yeni Bir Diplomasi Zihniyeti Lazım- Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün Beyanati", 31 Mayıs 1950, s.2

⁶ Gencer Özcan, "Ellili Yıllarda Dış Politika", *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 97.

⁷ Mehmet Gönübol, Haluk Ülman, "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965", *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s. 223-272; Suat Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri", *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s.337-340.

Çalışmada 1950 süreci ile birlikte Türkiye'nin değişen siyasi yapısı ve dış politikasının özellikleri ele alınmıştır. Bu özellikler 1950-1956 yıllarında Dışişleri Bakanı olan Fuad Köprülü'nün faaliyetleri üzerinden değerlendirilmiştir. Bu amaçla konunun işlenişinde önce Fuad Köprülü hakkındaki bilgi verilmiş, daha sonra 1950 seçimleri ile iktidar olan DP yönetiminde Fuad Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığı dönemindeki gelişmeler incelenmiştir. Bu çalışmada dönemin Amerikan basını ışığında değerlendirme sebepleri 1950'li yıllarda basının en önemli iletişim araçları arasında yer alması, Türkiye'nin Batı bloğu eksenli bir dış politika sürecinde olması ve en çok ilişkide bulunduğu devletlerin başında ABD olması yer almıştır.

1. Fuad Köprülü

Türkolojinin kurucusu olan ve tarih alanındaki çalışmaları ile dünya çapında büyük üne sahip olan bilim insanı Fuad Köprülü 4 Aralık 1890'da İstanbul'da dünyaya gelmiştir.⁸ Ayasofya Merkez Rüştiyesi ve Mercan İdadisi'ne devam eden Köprülü 1907'de İstanbul Darülfununu'nda Hukuk Fakültesine girmiştir. Hukuk Fakültesindeki eğitimi *büyük hayal kırıklığı* olarak ifade etmiş ve eğitimini yarıda bırakarak ayrılmıştır. İyi derecede Fransızca, Farsça ve Arapça bilen köprülü birçok dergi ve gazetede yazarlık, yayın kurulu üyeliği ve yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. Köprülü'nün üye olduğu dernekler arasında Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Asar-ı İslamiye ve Milliye Tetkik Encümeni ve Türk Ocağı yer almıştır.⁹ Henüz 23 yaşında iken İstanbul Darülfünun'da Türk Edebiyatı profesörlüğüne tayin edilmiştir. 1923 yılında 33 yaşında fakülte dekanı olmuştur.¹⁰ 1928'de Türk Edebiyat Tarihine büyük katkı sağlayan eseri *Milli Edebiyat Tarihi'nin İlk Müteşebbisleri ve Divan-ı Türki-i Basit'i* ile 1931'de *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri Hakkında Bazı Mülâhazalar* eseri yayınlanmıştır. Köprülü, Türk tarihçiliğinin bilimsel temellere dayandırılmasına büyük katkı sağlamıştır. 1931 yılında *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*'nı çıkarmış ve *Köprülü Mektebi*'ni açmıştır. Köprülü Mektebi çalışmalarında Türk devletlerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki teşkilatlanmalarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.¹¹

2-11 Temmuz 1932'de I. Türk Tarih Kongresi'nde Fuad Köprülü, Türk Tarih Tezine yönelik konu ile ilgili kaynak yetersizliği ve kullanış biçimlerindeki eksikliklere yönelik sert eleştirilerde bulunmuştur. Fakat kongrede fikirleri nedeniyle eleştirilerin merkezinde yer alınca kendini ifade etmek amacıyla beyanda bulunmuştur.¹² 1933 yılında Ordinaryüs Profesörlük unvanını almıştır.¹³ "...Seçkin bir bilgin, tarihçi ve Türkiye'nin entelektüel hayatında önde gelen bir sima" olarak kabul edilen¹⁴ Fuad Köprülü, Annales Mektebi'nin¹⁵

⁸ 1656-1676 tarihleri arasında Osmanlı Devleti'nde sadrazamlık yapmış olan Köprülü ailesinden geldiği bilinmektedir. Babası İsmail Faiz Bey Bükreş eski elçisi Ahmet Ziya Bey'in oğlu, annesi Hatice Hanım ulema üyelerinden Arif Hikmet Efendi'nin kızıdır. Ömer Faruk Akün, "Mehmed Fuad Köprülü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, Ankara 2003, s.470-472; Fahameddin Başar, Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü'nün Hayatı ve Eserleri Hakkında (1890-1966), *Vefatının 50. Yılında Mehmed Fuad Köprülü*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Hazırlayan: Fahameddin Başar, Ankara 2017, s.11-20.

⁹ Abdülkerim Asılsoy, "Bir Siyasi Portre Denemesi: Fuad Köprülü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, II/I, 2004, s.423-438; Kemal Yakut, "Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 16.01.2025. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmed-fuad-koprulu-1890-1966/>

¹⁰ Devlet Arşivler Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı 30.11.1.14/24.21. Orhan Fuat Köprülü, *Fuat Köprülü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, No:839, s.1-7; İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s.405.

¹¹ Halil Berktaş, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuad Köprülü*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983, s.64; Zafer Toprak, "Türkiye'de Çağdaş Tarihçilik (1908-1970)", *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Der. Sevil Atauz, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara 1986, s.432-433.

¹² Köprülü'zade Fuat Bey, *Türk Edebiyatına Umumi Bir Bakış*, I. Türk Tarih Kongresi 6 Temmuz 1932, s.308-320. <https://ttk.gov.tr/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>

¹³ Fahameddin Başar, *a.g.m.*, s.14.

¹⁴ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984, s.303.

¹⁵ Mehmet Ali Kılıçbay, "Annales Okulu ve Fernand Braudel", *Dünyada Tarihçilik*, s.227-235.

sosyal tarih anlayışını Türkiye'ye tanıtmış ve ülkemizde modern tarihçilik yönteminin ilk temsilcileri arasında yer almıştır.¹⁶

1.1.Siyasete Girişi ve Faaliyetleri (1935-1950)

1935 yılına kadar İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Köprülü, Yusuf Akçura'nın 11 Mart 1935'te geçirdiği kalp krizi sonucunda vefatı üzerine boşalan Kars milletvekili için yapılan ara seçimde Kars milletvekili seçilmiştir. Mustafa Kemal'in daveti ile CHP Kars milletvekili seçilerek Meclise giren Köprülü, 10 Haziran 1935 tarihinden itibaren TBMM'de görevine başlamıştır.¹⁷ 1941 yılında üniversitede çalışan öğretim üyelerinin hem üniversite öğretim üyeliğini hem de milletvekilliğini bir arada yürütemeyeceği TBMM'de kabul edilmiştir. Köprülü'nün tercihi milletvekilliği olmuştur.¹⁸ Bu tercihinde Mustafa Kemal'in vefatı sonrası ilmi çalışmalara yeteri kadar önem verilmediğini düşünmesi ve bu alanda etkin olmak istemesi belirleyici rol oynamıştır.¹⁹ Köprülü, 1941 yılında TBMM Maarif Komisyonu Başkanlığı ve V., VI. ve VII. dönemlerde CHP Kars milletvekili olarak görev yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Türk siyasetinde yaşanan gerginliklerin artması CHP'de parti içi muhalefetin artmasına neden olmuştur. Bu muhalif hareketlerde Kars Milletvekili Fuad Köprülü ismi en önde yer almıştır.²⁰

CHP içindeki muhalefet 14 Ocak 1945'te Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocaklarının Kanun Tasarısının görüşmelerinde belirginleşmiştir. Bütçe görüşmeleri sırasında muhalefet sertleşmiştir.²¹ Yapılan eleştiri sadece Çiftçiye Toprak Dağıtılması konusunda olmamıştır. Bütçe açıklarının artması, devlet borçları, hayat pahalılığı, karaborsanın artışı vb. konular da eleştirilmiştir.²² Muhalif edenler arasında İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan, Kars Milletvekili Fuad Köprülü ve Eskişehir Milletvekili Emin Sazak yer almıştır.²³ Bu muhalif girişim 7 Haziran 1945'te dört muhalif vekilin imzasıyla CHP Meclis Grubuna "Dörtlü Takrir" olarak bilinen önergeyi sunmuştur. Dörtlü Takrir'in kim tarafından kaleme alındığı tartışma konusu olsa da imzayı atanların isteği "memlekette demokratik usullerin daha geniş şekilde tatbik edilmesi"²⁴ Anayasanın demokratik özelliği üzerinde durulan takirde savaş yıllarında kısıtlanan siyasi hak ve hürriyetler nedeniyle demokratik ruhundan uzaklaştığı belirtilmiştir.²⁵ Kazım Özalp başkanlığında topkandan CHP Meclis Grubunda Dörtlü Takrir oy birliğiyle reddedilmiştir.²⁶ Vatan Gazetesi'nde CHP'yi eleştiren yazılar yazan Adnan Menderes ve Fuad Köprülü partiden ihraç edilmiştir.²⁷ Bu karar sonrası Celal Bayar, milletvekilliğinden istifa etmiştir. Menderes ve Köprülü'nün partiden ihracını tüzüğe

¹⁶ Hasan Hüseyin Güneş, "Bir Üstad-ı Alem: Mehmet Fuad Köprülü", 2011, S.11, *Tarih Okulu*, s.103-119; Ertan Eğribel, "Fuad Köprülü'nün Tarihçiliği", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, III/4, 1995, s.49-60.

¹⁷ Kemal Yakut, "Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966)", *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmed-fuad-koprulu-1890-1966/> Erişim Tarihi:12.02.2025.

¹⁸ "Profesör Mebuslar", *Akşam*, 27 Eylül 1941; Osman Akandere, "Fuad Köprülü ve Demokrat Parti'nin Kurulmasındaki Rolü", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1997, S.3, s.231-242.

¹⁹ Murat Çalışoğlu, *Mehmed Fuad Köprülü'nün Siyasi Hayatı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2009, s. 24-30.

²⁰ *Vatan*, "Açık Konuşalım", 25 Ağustos 1945; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Tek Partiden Çok Partieye*, Bilgi Yayınları, Ankara 1990, s.71.

²¹ Süleyman İnan, *Muhalefet Yıllarında Adnan Menderes*, Liberte Yayınları, Ankara 2006, s.125-136.

²² Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapevi, İstanbul 2001, s.46-47.

²³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:7, C.17, Toplantı:2, 66. Birleşim, s.518-596.

²⁴ Celal Bayar Dörtlü Takrir'in verilmesi fikrinin Köprülü ve Menderes'e ait olduğunu söylemiştir. Refik Koraltan, takririn esasını Köprülü'nün yazdığını ifade etmiştir. Ayrıca bkz. Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti'nin Doğuşu ve Yükseliş Sebepleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1972, s. 85; Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1982; Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000, s. 182-183; Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim 1945-1970, C.IV*, Yenilik Basimevi, İstanbul 1970, s.38.

²⁵ Osman Akandere, "Dörtlü Takrir", *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1199/Dortlu-Takrir-Erisim-Tarihi:17.02.2025>.

²⁶ "Dört İmza ile Verilen Bir Önerge Oy Birliği ile Reddedildi", *Ulus*, 13 Haziran 1945, s.1.

²⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Siyasi Partiler 490.1.00/572.2277/3.25.

aykırı olduğunu söylediği için Refik Koraltan 27 Kasım 1945'te partiden ihraç edilmiştir.²⁸ CHP'den ayrılmalar ile başlayan süreç yeni bir siyasi parti hazırlıklarını da hızlandırmıştır.²⁹ 1 Aralık 1945'te Celal Bayar, yeni parti kurulacağını ilan etmiştir.³⁰ Tarihler 7 Ocak 1946'yı gösterdiğinde Demokrat Parti resmen kurulmuştur.³¹ Yapılan seçimlerde Celal Bayar partinin genel başkanlığına, Fuad Köprülü partinin idare kurulu ve genel başkanlık divan üyeliğine seçilmiştir. 21 Temmuz 1946'da Türk siyasi tarihinin ilk tek dereceli seçimleri yapılmıştır. Bu seçimde Fuad Köprülü DP İstanbul milletvekili seçilmiştir.³²

2. Demokrat Parti Dönemi Dış Politika Gelişmeleri (1950-1956)

14 Mayıs 1950'de %89,3 oranında katılımın sağlandığı genel seçimler sonucunda 487 milletvekilinden 416'sı DP'den, 69'u CHP'den, 1'i Millet Partisi'nden ve 1 milletvekili de bağımsızlardan seçilerek TBMM'ye katılım sağlanmıştır.³³ Seçim sonuçları hem ulusal hem yabancı basında yakından takip edilmiştir.³⁴ Haberlerde seçimin ertesi günü sonuçların kesin olmamakla birlikte DP lehine olduğu bilgisi kamuoyuna verilmiştir.³⁵ DP basın toplantısında DP'nin Mecliste sandalyelerin çoğunu alacağı bilgisi paylaşılmıştır.³⁶ Amerikan basını resmi olmayan sonuçlarla Mustafa Kemal'den görevi alan İnönü Hükümeti'nin devrildiğini, CHP'nin 27 yıllık iktidarının sona erdiğini ve demokratların büyük zafer kazandığını yazmıştır. Seçim sonuçları ile ilgili yazılarda demokrasi adına sevindirici sonuçların olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Gazeteler resmi haber ajansı olan Anadolu Ajansı'nın ilk gün herhangi bir açıklama yapmadığı bilgisini de eklemiştir.³⁷ Türkiye'de ulusal basında yer alan haberlerde ABD hükümetinin seçim sonuçları ile ilgili yaptığı açıklamada Türkiye ve Amerika arasında dostane ve sıkı ilişkilerin³⁸ devam edeceği

²⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Siyasi Partiler 490.1.00.6.28.7.

²⁹ Tek partili dönemin sonlanması ve çok partili hayata geçiş için girişimlerde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü öncüdür. Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.10.

³⁰ Metin Tokar, *a.g.e.* 1970, s.76; Yalman bu tarihi 2 Aralık 1945 olarak vermiştir. Ahmet Emin Yalman, *a.g.e.*, (2003), s.28-29, s.47.

³¹ Köprülü, Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçişinde önemli bir isim olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Taner Lüleci, "Fuat Köprülü ve Aydın Taneri'nin Türkiye'nin Demokratikleşme Çabalarına İlişkin Düşünceleri", *Belgi Dergisi*, 2023, S.26, 199-209.

³² Dilşen İnce Erdoğan, "Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Kurucuları (7 Ocak 1946)", *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960) C.1*, Yeditepe Yayınları, s.85-234.

³³ TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2012, s.25.

³⁴ Zafer, "DP Zafer Yolunda", 15 Mayıs 1950; Ulusal basındaki başlıklar Amerikan basınında aynı başlık haberi verilerek sunulmuştur. *The Courier Journal*, "Inonu Believed Loser in Turkish Elections", 15 May 1950, p. 3; *The Morning News*, "Inonu Regime Appears Beaten in Turkish Voiting", 15 May 1950, p. 1.

³⁵ *The Spokesman Review*, "Upset İndicated in Turkish Vote" 15 May 1950, p. 2.

³⁶ *Daily Press*, "Inonu" 15 May 1950, p. 11; *Daily Press*, "Inonu" 15 May 1950, p.11, *Fort Worth Star Telegram*, "Democrats of Turkey See Victory", 15 May 1950, p. 2; *The Baltimore Sun*, "Inonu's Party Far Behind in Turkish Vote", p. 1; *The Caharlotte Observer*, "Turkish Voters Sweep Regime out of Office", 15 May 1950; *The Courier Journal*, "Inonu Believed Loser in Turkish Elections", 15 May 1950, p. 3; *The Morning News*, "Inonu Regime Appears Beaten in Turkish Voiting", 15 May 1950, p. 1; *Fort Worth Star Telegram*, "Democrats of Turkey See Victory", 15 May 1950, p. 2; *The Kansas City Times*, "Upset in Turkey", 15 May 1950, p.12.

³⁷ *The Courier Journal*, "Inonu Believed Loser İn Turkish Elections", 15 May 1950, p. 3; *The Caharlotte Observer*, "Turkish Voters Sweep Regime out of Office", 15 May 1950; *The Baltimore Sun*, "Inonu's Party Far Behind in Turkish Vote", p. 1; *The Morning News*, "Inonu Regime Appears Beaten in Turkish Voiting", 15 May 1950, p. 1.

³⁸ Başlangıcı XVIII. yüzyıla dayanan ABD olan ilişkilerde, 1830 yılında ABD ve Osmanlı Devleti arasında Dostluk ve Ticaret Antlaşması yapılmıştır. 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı ile iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrası, Lozan Antlaşması'nın Amerika senatosunda onaylanmaması nedeniyle resmi ilişkiler başlatılamasa da Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ticari ve siyasi antlaşmalarla görüşmeler yapılmıştır. Dilşen İnce Erdoğan, *Türkiye-Amerika İlişkileri (1919-1938)*, *Atatürk Ansiklopedisi*, 2024, s.1-9. Amerika'nın Türkiye'yi desteklemeye başlaması İkinci Dünya Savaşı sonrasında belirgin bir biçimde görülmüştür. Bkz. Gönülöl, Ülman, *a.g.e.*, s. 201-203.

açıklaması yapılmıştır.³⁹ Amerikan basını bu gelişmeyi demokratik bir geçişin sinyali olarak yorumlamış ve Türkiye'nin demokratikleşme yönünde adım atmasını olumlu olarak değerlendirmiştir. Haberde İnönü'nün geride kalması bir "sürpriz yenilgi" olarak değil, demokratik değişimin doğal bir sonucu olarak sunulmuştur. Bu yaklaşım, Batı medyasının Soğuk Savaş bağlamında Türkiye gibi ülkelerde demokrasiye geçişi teşvik eden bakış açısıyla uyumludur. Haberde İsmet İnönü'nün "yavaş ama kontrollü geçiş liderlik eden bir figür" olduğu ima edilmektedir. Seçimi kaybeden bir lider olarak, görevi barışçıl bir şekilde devretmesi, Batı medyasında demokrat bir lider görüntüsünü pekiştirmiştir.⁴⁰

20 Mayıs 1950'de DP Meclis Grubu toplantısında Celal Bayar Cumhurbaşkanı adayı gösterilmiştir. 22 Mayıs'ta toplanan TBMM'de Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilirken Refik Koraltan Meclis Başkanı seçilmiştir.⁴¹ Hükümeti kurma görevinin kime verileceği gündem olduğunda en çok konuşulan isimler arasında Adnan Menderes ve Fuad Köprülü'nün adı geçmiştir.⁴² Adnan Menderes'in Başbakanlık konusunda Fuad Köprülü'yü desteklediği bilinirken Celal Bayar, Menderes'i Başbakan olarak uygun görmüş ve aynı gün kendisini hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. Menderes, Dışişleri Bakanı olarak İstanbul Milletvekili Fuad Köprülü'yü atamıştır.⁴³ Köprülü bu konuda Ahmet Emin Yalman'a şöyle demiştir: "...Ben ilim adamıyım. Makamda gözüm yok, fakat en münasibi Başbakanlığa bir müddet benim geçmem ve Menderes'i yetiştirmemdi. Mademki böyle olmadı, bana Dışişleri Bakanlığı ile beraber hiç olmazsa parti başkanlığı da verilmeliydi." Yalman'a göre Köprülü hem küskün hem de kendisine verilen makamı yeterli bulmamıştır.⁴⁴ Köprülü, bu konuyu Bayar ile de görüşmüştür. Bayar'a, kendisine Dışişleri Bakanlığı görevi verilmesinden pek hoşlanmadığını söylemiştir.⁴⁵ Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığı'na atanma süreci bu şekilde olurken Köprülü I. Menderes Hükümeti (22 Mayıs 1950-9 Mart 1951) ve II. Menderes Hükümeti (9 Mart 1951-17 Mayıs 1954) döneminde Dışişleri Bakanı, III. Menderes Hükümeti (17 Mayıs 1954-9 Aralık 1955) döneminde Dışişleri Bakanı, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, IV. Menderes Hükümetinde (9 Aralık 1955-25 Kasım 1957) Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır. Köprülü, 20 Haziran 1956'da görevinden istifa etmiştir.⁴⁶

Köprülü, Türkiye'nin yeni dönemde takip edeceği dış politikayla ilgili yaptığı konuşmasında şöyle demiştir: "*Dış politikaya gelmek ittifaklarımıza, bilhassa İngiliz, Fransız, Türk ittifakına ve daha da kuvvetlendirmeye çalışacağımız sıkı Amerikan dostluğuna sadık kalacağız. Dış politikada hiçbir değişiklik yapılmayacaktır. Aynı zamanda ekonomimizin bünyesini de kuvvetlendirmeye çalışacağız.*"⁴⁷ Yeni tesisler kurmayı

³⁹ Akşam, "Amerika Hükümetinin Beyanatı", 17 Mayıs 1950, s.1; Meral Kuzgun, "Amerikan Basınında Demokrat Parti, Başbakan Adnan Menderes ve Türk Amerikan İlişkileri Üzerine Bazı Notlar (1950-1955)", *Gazi Akademik Bakış*, 2020, C.14, S.27, s.309-239.

⁴⁰ *Chattanooga Daily Times*, "Inonu Trailing in Turkish Vote", 15 May 1950, p. 11.

⁴¹ *Zafer*, 23 Mayıs 1950.

⁴² Akşam, "Meclis Başkanlığı", 17 Mayıs 1950, s.2.

⁴³ Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s.82-83. Ağaoğlu ve Burçak'a göre Köprülü Başbakan olarak atanamayışının üzüntüsünü yaşamıştır. Bkz. Samet Ağaoğlu, Aşina Yüzler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.179; Rifki Salim Burçak, *On Yılın Anıları (1950-1960)*, Ankara 1998, s.410. Menderes, Köprülü'nün Başbakan olması için Celal Bayar'dan ricada bulunmuş fakat Bayar, kararını değiştirmemiştir. Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara 2003, s.84.

⁴⁴ Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim 1945-1970*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970, s. 220.

⁴⁵ Nadir Nadi, *Perde Aralığından*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1979, s.392-393. Ulusal basında Fuad Köprülü'nün başbakanlık için en kuvvetli aday olduğu yorumlarında bulunmuştur. Akşam, "Fuad Köprülü Başbakanlık İçin En Kuvvetli Namzet Addolunuyor", 17 Mayıs 1950, s.1;

⁴⁶ *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar I*, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s.476; Dilşen İnce Erdoğan, Banu Berber Babalık, "Dışişleri Bakanı Mehmed Fuad Köprülü ve Türk Dış Politikası (22 Mayıs 1950-20 Haziran 1956)", *İpek Kumaşa Yazılmış Bir Ömürdür Tarih: Prof. Dr. Serap Yılmaz'a Armağan*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları No:85, Aydın 2021, s.569-618.

⁴⁷ DP dönemi ekonomik kalkınma programlarında ABD'den alınan yardımlarla 1947'de ilan edilen Truman Doktrini ve ardından Marshall Planı ile yapılan yardımlar ile özellikle 1950-1955 yıllarında ekonomik refah artışı yaşanmıştır.

düşünmüyoruz, fakat mevcut olanların daha iyi işlenmesini temin edeceğiz.”⁴⁸ Köprülü, kendisinin Dışişleri Bakanlığı döneminde tek parti dönemi dış politikasına yönelik bazı eleştirilerde bulunmuştur. Köprülü, Batı Bloğu ile olan ilişkileri yetersiz görmekte ve daha sağlam, devamlılığı olan ilişkiler kurulması gerektiğini ileri sürmüştür. Köprülü Brüksel’de yaptığı bir konuşmada: “İkinci Dünya Harbinden beri Batı’ya yönelmiş olan dış siyasetimiz son seçimler neticesinde bu istikamette daha faal bir şekil alacaktır. İkinci Dünya Harbinden evvelki diplomasi prensipleri ve zihniyetleri tamamen iflas etmiştir. Bugünkü duruma yeni ve uygun bir diplomasi zihniyeti lazımdır” diyerek DP Dönemi Türk dış politikasında nasıl bir yol izleneceğini açıklamıştır.”⁴⁹ Türkiye’nin ABD ile ittifak kurmasında güvenliğini korumak askeri ve ekonomik yardım elde etmek ve Batı tipi devlet yapısını güçlendirme temeli etkili rol oynamıştır. Amerika’nın Türkiye’de ittifak kurmasındaki başlıca neden ABD’nin Orta Doğu’daki çıkarları ve Sovyet Rusya’nın takip ettiği çevrili ve politikasının bir gereği olarak Türkiye’nin sahip olduğu jeostratejik önemdir.⁵⁰

DP, iktidara geldikten bir ay sonra Uzak Doğu’da başlayan Kore Savaşı Türkiye’nin de gündemine alınmıştır. Türkiye’nin bu savaşı gündemine almasında kurucu üyesi olduğu BM’nin savaşa ilgilenmesi etkili olmuştur.⁵¹ İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB’yi karşı karşıya getiren ilk bölge Kore’de olmuştur. 25 Haziran 1950’de Kuzey Kore Kuvvetleri’nin Güney Kore’ye saldırıya geçmesi ile savaş başlamıştır. ABD, BM Güvenlik Konseyi’ni toplamış ve Kuzey Kore’nin saldırısına karşı birlikte hareket edilmesi çağrısında bulunmuştur. Kore Savaşı, Amerika’ya bu bölgedeki politikasını yeniden gözden geçirme ve komünizme karşı tedbir alma zorunluluğunu göstermiştir.⁵²

27 Haziran 1950’de Güney Kore’ye asker çıkaran ABD’ye kısa süre içinde İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda’dan destek gelmiştir.⁵³ ABD’nin Güney Kore için yaptığı bu çağrı Türk dış siyasetinin de gündemi olmuştur. Türkiye, bu çağrıyı Batı Bloğuna yaklaşma konusunda bir fırsat olarak görmüştür. Bu fırsatı değerlendirme düşüncesi ile Mecliste Kore’ye asker gönderilmesi konusu gündeme gelmiştir. DP’nin Batı’ya dönük politikasının devam edeceği ve Türkiye’nin ABD ile ileri ilişkilerinde ileri seviyelere geçileceğinin ilk işareti 1950’de başlayan Kore Savaşı’na asker yollama kararı olmuştur.⁵⁴ TBMM, 30 Haziran 1950’de bu meseleyi görüşmüştür. Kore’ye asker gönderilmesi konusu mecliste İzmir Milletvekili Cihat Baban’ın Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü’den Türkiye’nin takip edeceği dış politika konusunda bir açıklama yapmasını istemesi ile başlamıştır. Bunun üzerine Köprülü “Hükümetin konu ile ilgili görüşlerini belirtmek istiyorum” sözleriyle konuşmasına başlamıştır. Köprülü, Kore’nin İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasi bakımdan bölündüğünden, bölgede ABD ve SSCB arasındaki sorunlar nedeniyle bir BM komisyonu oluşturulduğundan söz etmiştir. Bu komisyon iki devlet arasındaki sınırı belirlemiştir. BM Güvenlik konseyi bölgede barışı sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Ancak Kuzey Kore’nin saldırısı nedeniyle barış ve güvenlik sorunu başlamıştır. BM Genel Sekreterinden 27 Haziran 1950’de bir telgraf⁵⁵ aldıklarını ve hükümetin kendine verdiği yetki ile telgrafta şu cevabı verdiğini açıklamıştır:

⁴⁸ Akşam, “Fuat Köprülü’nün Beyanâtı”, 17 Mayıs 1950, s. 2.

⁴⁹ Akşam, 31 Mayıs 1950.

⁵⁰ Nasuh Uslu, *Çatlak İttifak:1947’den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2016, s.10.

⁵¹ Kore Savaşı’nın temeli II. Dünya Savaşına dayanıyordu. Savaşta Kore yarımadası Japonya’nın işgali altında kalmıştır. Savaş bittiğinde ise yarımada 38.paralelden ABD ve SSCB arasında bölünmüştür. 1948’de SSCB Kore Halk Cumhuriyeti’ni kurarken, ABD Güney Kore Cumhuriyeti’ni kurmuştur. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi C.1-2:1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2007, s. 454-456.

⁵² Armaoğlu, *a.g.e.*, s.456.

⁵³ Zafer, “Kore’de Harp Şiddetlendi”, 30 Haziran 1950, s.1.

⁵⁴ Olcay Özkaya Duman, Hakan Bırsel, “Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler”, *Atatürk Dergisi*, 2012, C.1, S.1, s.299-318.

⁵⁵ Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Kore, 547. 44874-216231-84.

"BM Konseyinin Kore'deki elim hadiselerle ilgili olarak yapmış olduğu teşebbüsleri bozulan barışın iadesini ve açıkça tecavüze uğramış bir devletin egemenlik haklarının korunmasını sağlayacak ve bu surette dünya barışına hizmet edecek bir kararın ifadesini addeden Hükümetim adına ve 28 Haziran 1950 tarihli telgrafınızın ihtiva ettiği tavsiyeye cevap olarak zati devletlerine Türkiye Cumhuriyetinin, Birleşmiş Milletler Kurulunda bir üye olmak sıfatıyla üstlenmiş bulunduğu taahhütleri şart hükümleri dahilinde ve azami samimiyetle yerine getirmeye amade olduğunu bildirir ve bu vesile ile derin saygılarımı sunarım" ⁵⁶ şeklinde olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, BM Güvenlik Konseyinin şartlarına uymaya hazır olduğunu açıklamıştır. ⁵⁷ 25 Temmuz 1950'de Celal Bayar başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu Kore'ye 4.500 asker gönderilmesi kararını almıştır. ⁵⁸ Karar metni şöyledir: "BM Sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerine ve Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymayı görev bilen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kore hakkında yardım talebini içeren telgrafınızı itina ile değerlendirmiştir. Değerlendirme neticesinde söz konusu kararları içinde bulunulan şartlarda dünya barışı hizmetinde etkili ve etkin bir girişim olarak düşünmektedir. Gereğini ve önemini idrak ederek Kore'de hizmet yapmak üzere 4.500 mevcutlu silahlı bir Türk savaş birliğini BM emrine vermeye karar vermiştir." Alınan karar metni Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün imzası ile yayınlanmıştır. ⁵⁹ Fuad Köprülü'nün yaptığı bu açıklama Amerikan basınında büyük etki yaratmıştır. Yapılan haberlerde Türkiye'nin Kore'deki komünistlerle mücadele için asker göndereceği yazılmıştır. Amerikan kamuoyunda Türkiye, komünizme karşı ortak mücadelede aktif rol alan bir partner olarak konumlandırılmıştır. Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker göndermesi, yalnızca uluslararası alanda prestij kazanma çabası değil, aynı zamanda küresel düzeyde komünizme karşı yürütülen mücadeleye aktif bir katkı sunma iradesinin göstergesi olmuştur. Bu girişim, Türkiye'nin Batı ittifakıyla ideolojik ve askerî bütünleşmesini hızlandırmış, aynı zamanda antikomünist blok içinde güvenilir bir aktör olarak konumlanmasına zemin hazırlamıştır. ⁶⁰ 1945'te II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından savaş alanındaki mücadele yerini ideolojilerin yer aldığı bir rekabet ortamına bırakmıştır. ⁶¹ Savaş sonrası oluşan iki kutuplu dünyada ABD kapitalist bloğun lideri konumundayken, komünist bloğun önderi konumundaki SSCB ile artan mücadele dış politika uygulamalarında belirleyici rol üstlenmiştir. ⁶² Independent, Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme teklifinin sadece bir dış politika kararı olmadığını belirtmiştir. Habere göre bu karar Türkiye'nin uluslararası statü arayışı, NATO üyeliği hedefi ve Batı'ya yakın olma isteğinin bir parçası olarak yorumlanmıştır. Bu karar, soğuk savaş bağlamında özgür dünya ile dayanışma göstergesi

⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:IX, C.15, 30 Haziran 1950, s.310-312.

⁵⁷ Zafer, "Kore Meselesi Hakkında-Köprülü ile Trigve Lie Arasında Telgraflar", 3 Temmuz 1950, s.1.

⁵⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü 30.1.0.0/102.630.9; Genelkurmay Başkanlığı 4 Ağustos'ta Kore'ye gönderilecek Türk birliğini Ankara'da kurmuştur. Kore Türk Silahlı Kuvvetleri adı verilen bu tugayda 259 subay, 18 asker memur, 4 sivil memur, 395 astsubay, 4414 er olmak üzere toplam 5090 kişi bulunmuştur. Tugayın komutanlığına General Tahsin Yazıcı getirilmiştir. Şerif Demir, *Türkiye'nin Kore Savaşı'na Katılması ve NATO'ya Üye Olması, Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)*, Ed. Dilşen İnce Erdoğan, İsmail Hakkı Demircioğlu, Serpil Seda Şimşek, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2021, s.983-1022.

⁵⁹ Akşam, 26 Temmuz 1950.

⁶⁰ Lubbock Morning Avalanche, "UN Offered 4.500 Troops By Turkey", 26 July 1950, p. 1; The Idaho Statesman, "Turkey Offers 4500 Troops For Korea War", 26 July 1950, p. 1.

⁶¹ Barış Celep, "Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu (Jammatt) ve Türkiye'deki Faaliyetleri", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2018, s.14. Ayrıca bkz. Barış Celep, *Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu (Jammatt) ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

⁶² II. Dünya Savaşı sonrası, Sovyet kontrolünde bir komünist devletin ortaya çıkmasına engel olmak için ABD, Yunanistan ve Türkiye'yi kapsayacak yardım tedbirleri yapılmasını kararlaştırmıştır. Başkan Truman'ın adı ile anılan ve Truman Doktrini olarak tarihte yerini alan Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Kanunu 22 Mayıs 1947'de yürürlüğe girmiştir. Bu yardım planı çerçevesinde Türkiye'ye yönelik askeri yardım büyük önem taşımıştır. 1947'de Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu'nun (Jammatt) çalışmalarına başlamış ve amacının Türkiye'nin savunma gücünün artması olduğu açıklanmıştır. Jammatt, Türkiye'de büyük bir askeri misyon üstlenmiş olmakla beraber 1952'de Türkiye'nin NATO'ya katılmasıyla beraber bu misyonunu NATO'ya kaptırmıştır. Celep, a.g.t, s.17-41.

olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin gönüllü askerî katkısı, NATO üyeliği beklentisiyle uyumlu bir dış politika tercihi olarak sunulmuş; bu tutum "güvenilir müttefik" imajını pekiştiren bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Türk askeri birliğinin eğitimli ve hazır olduğu bilgisi verilirken aynı zamanda kamuoyuna Türkiye'nin ciddi bir savunma eşlikçisi olduğu tanıtılmıştır.⁶³ Amerikan basını Türkiye'den gelecek desteği önemli görmüş ve bu destek için "Doğu'nun suru" ifadesini kullanmıştır.⁶⁴ Fuad Köprülü'nün görüşlerine yer verilen haberde Köprülü için "Türkiye'nin önde gelen devlet adamı" ifadesi kullanılmıştır. Köprülü, Kore ile ilgili konuşmasında yağmacı güçlerin planlarına demokrasilerin daha fazla seyirci kalamayacağını savunduğunu söylemiştir. Amerikan basınında Köprülü'nün bu sözleri Türkiye'nin adının sıkça anılmasında etkili olmuş ve destek görmüştür.⁶⁵

Kore'ye asker gönderilmesine TBMM'den CHP'li milletvekilleri tepki göstermişlerdir. Muhalefet partisi asker gönderme kararının TBMM'ye danışılmadan alındığını ve bunun anayasa ihlali olduğunu ileri sürmüşlerdir. DP, anayasal bir ihlal olduğunu kabul etmemiştir. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Kore'ye asker gönderilmesine yönelik TBMM'den onay alınmadığı konusu ile ilgili yapılan eleştirilere verdiği cevapta: *"TBMM tarafından evvelce tasvip edilmiş olan Birleşmiş Milletler Anayasası gereğince giriştiğimiz taahhütler hükümetçe yerine getirilebilir; bu hususta ayrıca Meclis'ten karar almaya ihtiyaç yoktur."*⁶⁶ demıştır. Kore'ye asker gönderme kararı alınması Başbakan Menderes tarafından da NATO⁶⁷'ya üye olabilmek için büyük bir fırsat olarak görülmüştür.⁶⁸ Bu durum Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün de desteğini almıştır. Köprülü, konu ile ilgili yaptığı konuşmada Türkiye'nin pakta desteklediği bilgisini vermiş ve Türkiye'nin bu ittifaka girmesinin dünya güvenliğinin korunması için gerekli olduğu açıklamasını yapmıştır.⁶⁹ Ayrıca Batı'nın savunmasına destek olmak ve tam barışı sağlamak için Türkiye ile birlikte Yunanistan'ın da pakta dahil edilmesi çağrısında bulunmuştur.⁷⁰ Türkiye'nin pakta üyelik başvurusu Amerikan basınında "uzun zamandır istenen üyelik" manşetleriyle haber yapılmıştır.⁷¹ Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü yurt dışına yaptığı ziyaretlerde Türkiye'yi de içine alacak bir savunma sisteminin hazırlıklarının devam ettiği ve Türkiye'nin bu sitemin içinde yer almaktan onur duyacağı bilgisini basın mensuplarıyla paylaşmıştır.⁷² The Grand Rapids Press,

⁶³ *Independent*, "Turks Offer U.N.4500 Troops for Korean War", 26 July 1950, p. 1.

⁶⁴ *Battle Creek Enquirer*, "Turkey is Described as Mid-East Bulwark", 6 August 1950, p. 32.

⁶⁵ *The Tipton Daily Tribune*, "World Warned to Take Dynamic Action to Stave Communist Disaster", 12 August 1950, p. 1.

⁶⁶ *Akşam*, 27 Temmuz 1950.

⁶⁷ ABD, Kanada ve Batı Avrupa devletlerinin biraraya gelerek 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması (North Atlantic Treaty Organisation) imzalamışlardır. Kuzey Atlantik bölgesinin ortak savunulmasını amaçlamıştır. Bu askeri ittifak SSCB'nin yayılmacı politikalarına karşı ortak bir savunma özelliği taşımıştır. Demir, *a.g.m.*, 985.

⁶⁸ Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara 1990, s.24.

⁶⁹ *Alton Evening Telegraph*, "Army Newspaper in Korea; Indonesian Parliament Meets", 16 August 1950, p. 3; *Daily News*, "Turkey Asks Pact Role for Self, Greece", 8 August 1950, p. 1; *Anderson Daily Bulletin*, "Turkey May Join Atlantic Alliance", 16 August 1950, p. 1; *Chippewa Herald Telegram*, "Turkey Must Enter Alliance", 16 August 1950, p. 3; *Deseret News*, "Turks Seek Place In Atlantic Pact", 16 August 1950, p. 3; *Irond Daily Globe*, "Entry Into Alliance Absolutely Necessary", 16 August 1950, p. 10; *Herald and Review*, "Says Turkey Vital in Atlantic Alliance", 17 August 1950, p. 1; *Press Telegram*, "Leader Says Turkey Must Join Alliance", 16 August 1950, p. 5; *Spokane Chronicle*, "Turkey Believed Needed in Pact", 16 August 1950, p. 10; *The Columbus News*, "Views and Reviews", 16 August 1950, p. 7; *The Kokomo Tribune*, "Urges Turkey to Enter Alliance", 16 August 1950, p. 10; *The La Crosse Tribune*, "Wants Turkey in Pact", 16 August 1950, p.1; *Tucson Citizen*, "Says Turks Must Join North Atlantic Group", 17 August 1950, p. 4.

⁷⁰ *Daily News*, "Turkey Asks Pact Role for Self, Greece", 8 August 1950, p. 1.

⁷¹ *Deseret News*, "Turks Seek Place In Atlantic Pact", 16 August 1950, p. 3; *The Journal Times*, "Turkey Wants Entry in N. Atlantic Pact", 16 August 1950, p. 7.

⁷² *Peninsula Daily News*, "Mediterranean Planned", 26 February 1951, p. 1; *Portland Press Herald*, "Turkey Would Enter East Defense Plans", 21 July 1951, p. 4; *Spokane Chronicle*, "Defense System Planned", 26 February 1951, p. 21; *Press Telegram*, "Turks to Aid in Mediterranean", 26 February 1951, p. 11; *Syracuse Herald Journal*, "Defence Pact Underway", 26 February 1951, p. 11; *Richmond Times Dispatch*, "Turkey Stipulates Terms for Joining Defense Program", p. 1; *St Joseph News Press*, "Defense Rol For Turkey", 26 February 1951, p. 26; *The Boston Daily Globe*, "Turkey Would Help Defend Middle East on Partnership Basis", 21 July 1951, p. 2.

Türkiye'nin Orta Doğu planını ele aldığı haberde Türkiye'nin öncülüğünde Orta Doğu'da bir savunma paketi oluşturulmasına yönelik diplomatik hazırlıkların başladığını kamuoyu ile paylaşmıştır. Haber, bu dönemde Türkiye'nin rolünü ve Orta Doğu'nun jeopolitik önemini yansıtmaları bakımından önemlidir. Haberde Türkiye, sadece bir bölge ülkesi olarak değil önemli stratejik aktör olarak sunulmuştur. Bu sunu Türk dış politikasının aktifleştirmesinin resmi bir göstergesi olması bakımından önemlidir. Ayrıca, Türkiye Sovyet tehlikesine karşı bir önlem olarak değerlendirilmiştir. Orta Doğu'daki bu gelişmeler Türkiye'nin uluslararası güvenlik sistemleri içinde rol almak için attığı stratejik adımların bir göstergesi olmuştur.⁷³ Yakın ve Orta Doğu'daki koşullara ilişkin bir haftalık askeri ve bölgesel konferans 14-21 Şubat 1951'de İstanbul'da yapılmıştır. Köprülü bu konferanslara atıfta bulunarak NATO'ya katılımı için gerekli hazırlık süreci devam etmektedir” demiştir.⁷⁴ Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemi dış politikasının yansıması olarak değerlendirilebilecek “Turkey Will Act Only If in NATO” başlıklı haber bu politikanın önemli bir yansıması olmuştur. NATO, sadece savunma stratejisinde bir araç olarak değerlendirilmemiş aynı zamanda Türkiye'nin Batı'da görünürlik kazanmasının önemli sembolü olmuştur. Türkiye'nin kararlılığı ve sadık bir müttefik olduğuna yapılan vurgu Amerikan kamuoyuna verilmek istenen olumlu mesajı açıkça göstermiştir. ABD'nin Türkiye'nin katılımını desteklemesinde Türkiye'nin NATO'ya katılımı ile ittifakın güneydoğu kanadının güçlendirileceği yönünde açıklamalar yapmıştır.⁷⁵ Türkiye'nin NATO üyeliği konusu 18 Şubat 1952'de TBMM'de görüşülmeye başlanmıştır. Fuat Köprülü bu görüşmeler sırasında:

*“Birleşik Amerika Hükümeti, Atlantik Antlaşması üyesi bulunan bütün devletler adına Türkiye'yi Atlantik Antlaşması'na katılmaya resmen davet etmiştir. Bu davete istinaden hazırlanmış olduğumuz kanun tasarısını bugün onayınıza arz etmekteyiz.”*⁷⁶ ifadelerini kullanmıştır. Fuat Köprülü Atlantik Paketi hakkında basına bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada:

*“Bu davete istinaden hazırlanmış olduğumuz kanun tasarısını bugün yüksek Meclis onaylarsa usul gereğince ABD'ye anlaşılmaya katıldığımızı bildiren belge derhal ulaştırılacak ve bu suretle Türkiye tam ve eşit haklarla Atlantik Antlaşması'nın üyesi olacaktır. Bu antlaşmaya taraf olan devletler içtimai, iktisadi ve fikri sahalarda iş birliği yapmayı, anlaşmazlıklarını daima barış ve adalet yolu ile halletmeye çalışmayı içlerinden bir tanesinin bile toprak bütünlüğünü, bağımsızlığını veya emniyetini tehdit eden bir durum olursa derhal toplanıp çaresini düşünmeyi ve aralarından birine saldırı olacak olursa gereken tedbirleri almayı birbirlerine taahhüt etmiş bulunmaktadır.”*⁷⁷ demiştir.

Türkiye'nin NATO'ya katılmasına 5886 No'lu kanunun kabulü ile karar verilmiştir.⁷⁸ 410 Milletvekilinin katıldığı oylamada 409 milletvekili kabul oyu kullanmış, 1 milletvekili

⁷³ *The Grand Rapids Press*, “Turk Reports Middle East Pact Planned”, 26 February 1951, p.1.

⁷⁴ *St Joseph News Press*, “Turk Reveals Defense Plan”, 25 February 1951, p. 4; *The Miami Herald*, Turkey Joins Defense Talks”, 27 February 1951, p. 10; *Daily Press*, “East Mediterranean Defense System Reported Agreed On”, 25 February 1951, p. 10.

⁷⁵ *Daily Press*, “Turkey Will Act Only if in NATO”, 21 July 1951, p. 7; Uslu, *a.g.e.*, s.76. Ayrıca 1947'de Truman Doktrini ve Jemmat ile başlayan askeri yardım 1950'de DP'nin iktidar olmasından sonra iki devlet arasındaki ılımlı politika sayesinde ABD'nin Türk ordusunda adeta temel bir tedarikçi konumuna gelmesinde belirleyici olmuştur. Celep, *a.g.t.*, 127; Serhat Güvenç, “ABD Askeri Yardımı ve Türk Ordusunun Dönüşümü: 1942-1960”, *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, Ed. İsmet Akça ve Evren Balta Paker, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 255-284.

⁷⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, 41. Birleşim, 18.02.1952, s.325.

⁷⁷ *Akşam*, 19 Şubat 1952.

⁷⁸ *Resmî Gazete*, 19 Şubat 1952, S.8038; *El Paso Herald Post*, “Turks Have Army For Allied Defense”, 28 February 1952, p. 38; *St Louis Post Dispatch*, “Turkey Wants Its Powerful Forces Taken Europe's Army at Once”, 27 February 1952, p. 17.

çekimser oy kullanmıştır.⁷⁹ Bu durum hem iktidar hem muhalefet açısından Türkiye'nin güvenliğinin NATO ile korunacağına olan inancı göstermesi bakımından önemlidir. DP döneminde izlenen dış politika Türkiye'nin siyasi askeri ekonomik ve kültürel açıdan sıkı bir şekilde ABD'ye bağlanmasına ve ABD'nin etkisi altına girmesine neden olmuştur. Bu dönem yöneticiler Türkiye'nin çıkarlarını ABD'nin çıkarlarıyla eşdeğer görmüşlerdir ve bu nedenle uluslararası alanda birlikte hareket etmeye önem vermişlerdir.⁸⁰ Türkiye'nin NATO'ya üye olmasından sonra Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü başkanlığındaki Türk heyeti 20 Şubat 1952'de Lizbon'da toplanan Atlantik Paktı Konseyi'ne katılmıştır. Bu konseyde Fuad Köprülü *"Türkiye'nin mevcudiyesinde, bugün iştirak etmiş olduğumuz anlaşma hedeflerine büyük hararetle ve kayıtsız şartsız iş birliği zihniyetiyle hareket etmeyi ilke edinen bir müttefik bulacaksınız."*⁸¹ açıklamasını yapmıştır. Köprülü, açıklamasında Türk ordusunun gücüne atıfta bulunarak Türkiye'nin NATO'ya herhangi bir ulustan daha güçlü destek sağlayacağını, Türk askerlerinin 30 tümen gücünde olduğunu vurgulamıştır. Türkiye'nin 30 tümenlik askeri kuvveti NATO emrine sunma teklifi, yalnızca sayısal bir katkı değil, aynı zamanda siyasi sadakatin ve stratejik entegrasyonun açık bir göstergesidir. Haber ile Türkiye'nin Batı'ya verdiği bu güçlü taahhüdü Amerikan kamuoyuna duyurulmuştur. Bu teklif, Türkiye'nin Soğuk Savaş koşullarında Batı savunma hattına olan bağlılığını göstermekle kalmayıp, aynı zamanda NATO'nun güneydoğu kanadını güçlendirme çabasının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin büyük ve gönüllü katkı sunması Türkiye'nin aktif bir savunma ortağı olarak görüldüğüne işaret etmiştir. Bu gelişme, Türkiye'nin Soğuk Savaş'taki yerini, güvenlik politikalarını ve uluslararası kimliğini tanımlayan önemli bir dönüm noktasıdır. Türkiye'nin Batı kamuoyundaki imajını güçlendirme amacı taşıyan haberde Türkiye sadık, güçlü ve hazır bir müttefik olarak aktarılmıştır.⁸² Köprülü, bu gelişmelerden sonra Atlantik Paktı Teşkilatı çalışmalarına devam edileceğini açıklamıştır.⁸³

NATO'nun Avrupa'daki Müttefik Kuvvetler Başkomutanı General Dwight Eisenhower, İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden ve Türkiye Dışişleri Bakanı Prof. Fuad Köprülü ile ayrı ayrı ve ardından üçlü görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde, Türkiye'nin NATO içindeki yeri, Avrupa savunma sistemiyle bütünleşmesi ve doğu kanadının güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Ziyaretlerin karşılıklı nezaket ve güven ziyareti olduğu açıklamaları ve çalışmaların titiz bir şekilde devam ettiği yönünde paylaşımlar yapılmıştır. Eden ve Köprülü'nün, Eisenhower ile gerçekleştirdiği temaslar, Türkiye'nin NATO stratejisindeki konumunu güçlendirme amacı çerçevesinde gerçekleşmiştir. "Eisenhower Holds Talks With Eden and Koprulu" başlıklı haberde görüşmeler NATO'nun istikrarı ve derinleşmesi açısından olumlu bir gelişme olarak sunulmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin NATO içinde yapıcı bir aktör olduğu imajı çizilmiştir. Bugünkü görüşmeler, Türkiye'nin uluslararası güvenlik mimarisindeki yerini daha sağlam ve görünür hâle getirmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden ve Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile yapılan görüşmeler, Avrupa'nın güneydoğu kanadının savunma planlamalarında NATO'nun alacağı rol üzerine yoğunlaşmıştır. Resmî kaynaklardan yapılan açıklamalara göre, toplantılar samimi ve yapıcı bir havada geçmiş, özellikle Türkiye'nin savunma kabiliyetleri ve Avrupa savunmasındaki konumu detaylı biçimde değerlendirilmiştir.⁸⁴ Türkiye'nin NATO'ya resmen katılımını sağlayan gerekli işlemler tamamlanmış ve 1 Mart 1952'de NATO Karargahı'nda Türk bayrağı çekilme töreni gerçekleştirilmiştir.⁸⁵ Türkiye'nin NATO'ya alınmasında Orta Doğu'da, Akdeniz'de ve Balkanlar'da güvenliğin sağlanmasında Türkiye'den yeteri kadar yararlanma imkânı elde

⁷⁹ Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitabevi, İstanbul 2001, s. 96.

⁸⁰ Uslu, *a.g.e.*, s.81.

⁸¹ *The Odessa American*, "Turkey Ready to Make Bigger Defense Offer", 27 February 1952, p. 1; *The Town Talk*, "Immediate Turkish Aid For European Defense Available", 27 February 1952, p. 1.

⁸² *The Wichita Beacon*, "Turkey Offers NATO Force of 30 Divisions, Could Aid More Immediately Than Any Other Nation", 27 February 1952, p. 1.

⁸³ *Akşam*, 21 Şubat 1952.

⁸⁴ *Evening Star*, "Eisenhower Holds Talks With Eden and Koprulu", 21 March 1952, p. 47.

⁸⁵ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoneix Yayınları, Ankara 2004, s.423.

etme, Boğazların denetimini sağlama, olası Sovyet saldırısı karşısında Türkiye'deki hava sahalarını kullanma düşünceleri etkili olmuştur.⁸⁶ Türkiye'nin Batı ile ilişkileri NATO'ya katılım süreci sonrası daha yakınlaşmıştır. Balkanlar üzerinden gelebilecek bir Sovyet tehlikesi karşısında bölgede yeni ittifak arayışları içinde olmuştur. Bu gelişmelerin etkisiyle 1952'de Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında görüşmeler başlamıştır.⁸⁷ Bu görüşmelerin ilki 25 Mayıs 1952'de gerçekleşmiştir. Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ve beraberinde yer alan milletvekili ve gazetecilerle birlikte Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri güçlendirmek amacıyla Yunanistan'a gitmişlerdir.⁸⁸

Balkanlarla ittifak girişimleri için büyük çaba gösterilmiş ve ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasındaki görüşmeler 1953 yılından itibaren hızlandırılmıştır. 26-29 Ocak 1953 tarihlerinde Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün öncülüğünde gerçekleşen bu ziyaretlerde Köprülü, Yugoslavya'nın NATO'ya alınmasını savunmuştur. Köprülü, Belgrad'ta düzenlenen basın toplantısında "*resmi bir Türk-Yunan-Yugoslav savunma ittifakı için umut ve beklentiler var*" demiştir.⁸⁹ Bir askeri ittifak kurulması yönündeki ortak düşünce Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın bir saldırı tehlikesine maruz kalabileceğinden kaynaklanmıştır. Yugoslavya Mareşali Tito ve Köprülü arasında yapılan görüşmeler ortak bir güvenlik anlaşmasının olabileceği yönündeki ümitleri artırmıştır.⁹⁰ Bu gelişme, Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturulacak yeni bir bölgesel güvenlik zincirinin parçası olarak değerlendirilmiştir. The Sacramento Bee gazetesi, bu girişimi olumlu bir diplomatik gelişme olarak sunmuştur. Haberde, Sovyet tehdidine karşı oluşturulacak yeni bir ittifak modelinin Batı çıkarlarına hizmet edeceği ifade edilmiştir. Ayrıca ortak tehdit algısı temelinde uluslararası iş birliği olarak yorumlanmıştır.⁹¹ Köprülü'nün ziyareti ile birlikte Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın dostça iş birliği konusunda olumlu gelişmeler ve ortak sorunlar konusunda aynı fikirlerin paylaşıldığı bir görüşme olmuştur.⁹² Tito'nun bu paketi desteklediğine dair inanç, yalnızca bir siyasi tercih değil, aynı zamanda Yugoslavya'nın dış politika çizgisinin bir yansımasıdır. Tito, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa üzerindeki emellerine karşı, bölgesel iş birliğiyle alternatif bir güvenlik mimarisi oluşturmak istemiştir. Türkiye açısından ise Tito'nun desteği, Balkanlar'daki güvenlik stratejisinin daha genişlemesi anlamına gelirken bu gelişme, hem Ankara'nın NATO içindeki önemini artırmış hem de Yugoslavya gibi bir komşuyla kurulan askeri-siyasi bağların diplomatik prestijini yükseltmiştir.⁹³ Savunma paketi görüşmeleri güvenlik ve barışın korunması konusunda ortak hareket edilmesi gereğini savunan açıklamaların yapılması ile sona ermiştir. Amerikan basınında Türkiye'nin kuzeybatı komşularıyla yaptığı görüşmelere detaylı olarak yer vererek bu ittifak girişimlerinin desteklediği görülmüştür. Bu ittifakın Sovyet tehlikesine karşı önemli bir iş birliği olduğu ifade edilmiştir.⁹⁴ Savunma paketi görüşmeleri, The Daily Record'un aktarımıyla Balkanlardaki Sovyet tehlikesine karşı bir güvenlik duvarı oluşturma çabası olarak değerlendirilmiştir.⁹⁵ Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında yapılan görüşmeler sonrasında 28 Şubat 1953'te Ankara'da Dostluk ve İş birliği Antlaşması imzalanmıştır.⁹⁶ Bu antlaşma Amerikan basınında

⁸⁶ Duman, Birsal, *a.g.m.*, s.309.

⁸⁷ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s.732; Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.53

⁸⁸ Özge İrmak, "Adnan Menderes'in Yurt Dışı Gezileri", İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s.67.

⁸⁹ *Corpus Christi Caller Times*, "Three Power Defense Pact May Be Formed", 27 January 1953, p. 9.

⁹⁰ *The Taylirville Daily Breeze Courier*, "Tito Appears To Be Ready For Defense Treaty", 23 January 1953, p. 1; *Journal Gazette and Times Courier*, "Believe Tito Moves Toward Pact With Turkey, Greece", 23 January 1953, p. 1; *Corpus Christi Times*, "Tito Hints Formal Pact With Greece and Turkey", 23 January 1953, p. 28.

⁹¹ *The Sacramento Bee*, "Tito Defense Pact With Greeks, Turks is Indicated", 23 January 1953, p. 1.

⁹² *St. Joseph News Press*, "Tito Takes Step to Form Defense Pact With Turkey, Greece", 23 January 1953, p. 3.

⁹³ *The News Journal*, "Tito Believed Favoring Pact", 23 January 1953, p. 16.

⁹⁴ *The Columbus Ledger*, "Turks, Greeks Study Yugoslav Defense Pact", 29 January 1953, p. 22.

⁹⁵ *The Daily Record*, "Defense Pact Talks Ended", 30 January 1953, p. 12.

⁹⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:IX, 56.Birleşim, C.20, 28.02.1953, s.1375; İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıtları C.II (1945-1990)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, s.475.

“Balkan Komşuları Savunma Anlaşmasını İmzaladı” başlığıyla yer almıştır.⁹⁷ Anlaşmayı ülkelerin Dışişleri Bakanları imzalamıştır. Türkiye adına Fuad Köprülü, Yugoslavya adına Koca Popovic ve Yunanistan adına Stephan Stephanopoulos katılmıştır.⁹⁸ Anlaşmada üç devleti ilgilendiren konularda ortak savunma önlemleri almaları, iş birliği yapmaları ve birbirlerine zarar verecek ittifaklardan kaçınmaları esas kabul edilmiştir.⁹⁹ “Balkan Savunma Paketi İmzalandı” başlığıyla haberi aktaran Amerikan’ın yerel gazetelerinden biri olan Waco Tribune Herald, haberi tarafsız bir dille yazmakla birlikte Yugoslavya’nın Batı’ya yaklaşmasını haber metninde “zafer” olarak yorumlamıştır. NATO’nun güneydoğu kanadını güçlendirmede önemli bir adımın atıldığı vurgulanmıştır.¹⁰⁰ 28 Şubat 1953’te imzalanan bu iş birliği antlaşması sonrası anlaşmanın taraflara arasında bağlayıcı özellik kazanabilmesi için yoğun diplomatik görüşmelere devam edilmiştir. Bu görüşmelerin sonucunda Balkan Paketi 9 Ağustos 1954’te Yugoslavya, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan yeni bir antlaşma ile ittifaka dönüşmüştür.¹⁰¹ Yugoslavya’nın Bled kentinde yapılan ve 20 yıl süreli olan bu antlaşma on sekiz aylık dostluk ve iş birliği çalışmalarının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.¹⁰² İttifak ile yaklaşık doksan beş tümenin gerektiğinde birleşeceği duyurusu yapılmıştır.¹⁰³ Tarihi öneme sahip bu askerî iş birliği anlaşması, Balkanlar’da güvenliğin güçlendirilmesi ve Sovyet yayılmacılığına karşı ortak bir cephe oluşturulması amacıyla imzalanmıştır. Anlaşma, üç ülkenin dışişleri ve savunma bakanları tarafından imza altına alınmış ve dostane bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Antlaşma sonrası Yugoslavya Mareşali Tito Yunanistan Dışişleri Bakanı Stephan Stephanopoulos ve Türkiye Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü’nün katıldığı bir resepsiyon düzenlemiştir. Resepsiyon, yalnızca diplomatik nezaketin bir gereği olarak değil, aynı zamanda ittifakın dayanışma ruhunu sembolize eden bir sosyal buluşma olarak görülmüştür. Taraflar, bu vesileyle ileriye dönük güvenlik iş birliğini pekiştirme taahhütlerini bir kez daha vurgulamışlardır.¹⁰⁴ Dışişleri Bakan Köprülü TBMM’de yaptığı konuşmada “...Bu antlaşma askeri ve siyasi karakteri yanında üç ülke arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmek için birtakım hükümler içermektedir. Bu antlaşmayı her alanda geliştireceğiz.”¹⁰⁵ demiştir. Menderes Hükümeti’nin ilk dört yıllık süreçteki dış politikasını özetlerken Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasındaki antlaşmanın Balkanlar’daki barış ve güvenliğin sağlanmasında önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Köprülü’ye göre Balkan Paketi Avrupa’nın güvenliğini sağlama konusunda önemli bir girişimdir. Bu antlaşma ile NATO Antlaşması arasında kurulacak bağın hükümet tarafından da desteklendiği konuşmalarında sıklıkla ifade etmiştir. Fakat bu düşünce beklentiden öteye geçememiştir. Bağcı, beklentinin gerçekleşmemesinde belirleyici bazı faktörlerin olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan ilki Kıbrıs meselesi nedeniyle Türk-Yunan ilişkilerinin bozulması, ikincisi 1953’te Stalin’in ölümü sonrası Sovyetler birliğinin Yugoslavya politikasındaki değişiklik ve Tito’nun tarafsızlık politikasına yönelmesidir.¹⁰⁶ Başbakan Menderes, Balkan Paketi’ni NATO’nun

⁹⁷ *The Sunday Oregonian*, “Balkan Neighbors Sign Joint Defense Treaty”, 1 March 1953, p. 2.

⁹⁸ *Press of Atlantic City*, “Turk, Greek, Yugoslavian Pact Signed”, 1 March 1953, p. 1; *The Miami Herald*, “Yugoslavia, Greece, Turkey Treaty”, 1 March 1953, p. 6; *The Roanoke Times*, “Pact Signed By Three Nations”, 1 March 1953, p. 1.

⁹⁹ İsmail Soysal, *Türkiye’nin Uluslararası Siyasal Bağlıtları, C.II 1945-1990*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 475-485.

¹⁰⁰ *Waco Tribune Herald*, “Balkan Defense Pact is Signed”, 1 March 1953, p. 8.

¹⁰¹ *The Jersey Journal*, “Turkey, Greece and Yugoslavia-Three Balkan Nations Sign Defense Alliance”, 9.08.1954, p. 6; *Chattanooga Daily Times*, “Will Sign Pact Today”, 9 August 1954, p. 1.

¹⁰² *Lawton Morning Press*, “Yugoslavia, Greece, Turkey Sign Military Alliance Pact”, 10 August 1954, p. 7; *Corpus Christi Caller Times*, “Balkan Ministers Discuss Alliance” 9 August 1954, p. 1; *The Springfield News Leader*, “3 Nations Sign Army Alliance”, 10 August 1954, p. 14.

¹⁰³ *The Kansas City Star*, “Balkan Treaty is Set”, 8 August 1954, p. 21; *Wisconsin State Journal*, “3 Balkan Nations Sign Arms Pact”, 10 August 1954, p. 2.

¹⁰⁴ *Buffalo Evening News*, “Reception Follows Signing of Balkan Military Pact”, 18 August 1954, p. 45.

¹⁰⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: IX, C.28, 24 Şubat 1954, s.775.

¹⁰⁶ Yugoslavya’nın tarafsızlık politikası Balkan Paketi’ni zayıflatmıştır. Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2007, s. 54-58.

Balkanlardaki uzantısı olarak görmüştür. Ancak kısa bir süre sonra paktın ölü doğduğunu anlamıştır.¹⁰⁷

Fuad Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığı döneminde İngiliz Dışişleri Bakanı Morrison'un mektubu sonrasında yaşanan gelişmeler bu dönemin dış politikası açısından önemli olmuştur. Mektupta Türkiye'nin NATO'ya kabulünün İngiltere tarafından desteklendiği bildirilmiştir. Ancak bu destek için bazı şartlar ileri sürülmüştür. Türkiye'nin ABD İngiltere ve Fransa arasında Orta Doğu savunmasını sağlamak üzere kurulacak başka bir savunma sisteminde yer alması ileri sürülmüştür. Bu mektup Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde konuşulduğunda söz alan Salim Rıfki Burçak İngiltere'nin bu yaklaşımını Türkiye'yi Orta Doğu'da büyük bir sıkıntıya sokacağını söylemiştir.¹⁰⁸ Menderes ve Köprülü ise Arap ülkeleri ile olan ilişkileri geliştirmek ve Batı ile daha çok yaklaşmak için Orta Doğu'da oluşturulması düşünülen savunma sistemi içinde yer almak istemişlerdir. 1950'lerde Türkiye'nin ABD ile olan iş birliği Orta Doğu bölgesinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemde Türkiye, ABD'nin Orta Doğu'daki planlarına tam destek vermiştir.¹⁰⁹ Bu düşüncede Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikasının da etkisi büyük olmuştur. Orta Doğu'da oluşturulması düşünülen savunma sistemi için Dışişleri Bakanı Köprülü, Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı Koniholm ile bir görüşme yapmıştır. Görüşme sonrasında şu açıklamayı yapmıştır: "Türkiye'nin Arap ülkelerine karşı izleyeceği politikayı ilk DP hükümetimizin kurulmasından itibaren Türkiye'nin Arap ülkeleri ile olan ilişkilerini düzeltmesi gerektiğini hissetmiştim." Bu konuşmasında Arap ülkeleri ile olan yakınlaşma ve iş birliğine olumlu baktığı anlaşılan Köprülü, kendilerinden önceki yönetimi Arap ülkeleri ile ilgilenmedikleri için eleştirmiştir.¹¹⁰ ABD'nin Orta Doğu planlarında Türkiye önemli bir role sahiptir. II. Dünya Savaşı bittikten sonra ABD Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan raporda Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun güvenliğinin ABD için hayati önem taşıdığı belirtilmiştir.¹¹¹ 1953 yılında Amerika Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in 11-28 Mayıs tarihleri arasında on bir Orta Doğu ülkesini ziyareti Orta Doğu'ya yönelik yapılacak yeni çalışmaların işareti sayılmıştır. The Herald Journal'ın haberine göre Dulles, Orta Doğu'daki siyasi karışıklığın arka planını anlamak için bu ziyareti yapmıştır. Ziyaret ile Arap - İsrail çatışması, İngiltere'nin bölgedeki etkisi, petrol kaynaklarının durumu yerinde incelenmek istenmiştir. Habere göre Dulles, "Orta Doğu'yu karmaşık ama çözülebilir" bir problem olarak görmüştür. Bu söylem Amerika'nın dış politika yaklaşımında sıkça görülen müdahaleci çözüm üretme stratejisinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.¹¹² Dulles, ziyaretinde "Kuzey kuşak ittifakı" fikrini ileri sürmüştür. ABD'nin Sovyetler'e karşı çalışmaya çalıştığı stratejiye göre, Sovyetler'den gelebilecek tehlikelere karşı daha hassas konumda olan Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve Afganistan çevreleme stratejisine alınmalıydı. Bu politika ile Dulles, bölgesel bir gruplaşmayı teşvik eden bir yol izlemiştir.¹¹³ Bu ziyaretinin son yeri planda olmamasına rağmen Başbakan Adnan Menderes'in daveti üzerine Türkiye'ye olmuştur. Türkiye'yi en güvenilir müttefik olarak gören Dulles, hem Başbakan Menderes hem de Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile görüşme yapmıştır.¹¹⁴ Yapılan görüşmede komünizmle mücadele için etkin çalışma ve iş birliğinin gerekli olduğu tarafların ortak görüşü olarak açıklanmıştır.¹¹⁵ Bu açıklama Türkiye'nin bölgesel bir savunma örgütünde yer alma isteğini ortaya koymuştur. Gezi basın tarafından da yakından takip edilmiştir. Fuad Köprülü'nün de katılımıyla Orta Doğu

¹⁰⁷ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Yayınevi, İstanbul 2007, s. 521-524; Bağcı, a.g.e., s.56.

¹⁰⁸ Salim Rıfki Burçak, a.g.e., 1979, s.89-90.

¹⁰⁹ Uslu, a.g.e., s.97.

¹¹⁰ Hüseyin Bağcı, Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası, İmge Yayınevi, Ankara 1990, s.47-48.

¹¹¹ Celep, a.g.t., s.24.

¹¹² The Herald Journal, Dulles Seeks Fact Behind Middle East Political Mess", 11 May 1953, p. 3.

¹¹³ Halil Akman, Suat Zeyrek, "John Foster Dulles'in Ortadoğu Gezisi, Temaslar ve Tepkiler (11-28 Mayıs 1953)", Avrasya İncelemeleri Dergisi, SII/2, 2013, s.262.

¹¹⁴ Cumhuriyet, 27 Mayıs 1953.

¹¹⁵ Tulsa World, "Dulles Lauds Turkey", 27 May 1953, p. 29; The Buffalo News, Dulles Praises Turkey", 27 May 1953, p. 2.

ile ilgili meseleler görüşülmüştür.¹¹⁶ Dulles'in projesi kapsamında bir paktın kurulması yolunda ilk adım Türkiye ve Pakistan arasında 2 Nisan 1954'te imzalanan Karaçi Antlaşması ile gerçekleşmiştir. Antlaşmayı Türkiye adına büyükelçi Selahattin Arel ve Pakistan Dışişleri Bakanı Zülfikar Han imzalamıştır.¹¹⁷ 6 Ocak 1955'te Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü Bağdat'ı ziyaret etmişlerdir. Bu ziyarette karşılıklı savunma paktı için girişimlerin yapılacağı duyurulmuştur.¹¹⁸ Türk dış politikasının yoğunluğunun oldukça fazla olduğu bu günlerde Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü resmi görüşmelerde bulunmak için 30 Ocak 1955'te İtalya'ya gitmiştir.¹¹⁹ Gezide kendilerine çok sayıda milletvekili, gazeteci ve bürokrat eşlik etmiştir.¹²⁰ Menderes ve Köprülü'nün Türk siyasetinin dünyanın ilgisini çekmeye başladığı bir dönemde İtalya'ya geldiği bu görüşmede gündem Balkan Paktı ve Akdeniz'deki savunma sistemi olarak belirlenmiştir.¹²¹ Bu görüşmelerde İtalya ve Türkiye Doğu Akdeniz'i korumak için her türlü imkanı kullanma ve uyum içinde olma konusunda hemfikir olduklarını açıklamışlardır.¹²² Menderes ve Köprülü, Papa Pius 12.'nin daveti üzerine Papa'nın kişisel kütüphanesinde görüşmüşlerdir. Görüşmede Katolik ve Müslüman dünyasının komünizme karşı ortak mücadelesi konuşulmuştur.¹²³

Orta Doğu savunma sistemi için yapılan girişimler 24 Şubat 1955'te Bağdat Paktı'nın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu antlaşma Amerikan basınında Orta Doğu'da yeni bir durum yaratılıyor manşetiyle sütunlarda yer almıştır. "New Situation is Created in Middle East" başlıklı bu haberde Türkiye ile Irak arasında imzalanan ve daha sonra Bağdat Paktı'na dönüşecek olan savunma anlaşmasının ardından bölgedeki diplomatik dengenin nasıl değiştiği yazılmıştır. Bu yeni durum yeni bir güç yapısının şekillenmesi olarak değerlendirilmiş ve Batılı ülkeler açısından olumlu bir gelişme olarak yansıtılmıştır. Bu girişim sadece devletler arasındaki ilişkiler düzeyinde değil Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu'daki etkinliğine karşı oluşturulan Batı cephesini temsil etmiştir. Türkiye'nin bölgedeki rolünü güçlendiren yeni durumda Türkiye'nin kaybettiği eski gücüne tekrar kavuşacağına dair umutlar paylaşılmıştır.¹²⁴ "Turks Regain Last Power" başlıklı haberde Türkiye'nin egemenlik ve siyasal kontrol açısından durumunu göstermektedir. Türkiye'deki demokratikleşme süreçleri olumlu bir dille aktarılırken bu tür gelişmelerin sadece yerel değil küresel ittifak sisteminin istikrarı açısından önemi vurgulanmıştır.¹²⁵ "Turk-Iraq Pact Stirs" başlıklı haberde Türkiye'nin Batı yanlısı dış politika çizgisini pekiştirdiği, Irak'ın ise bu çizgiye kısmen entegre olmaya çalıştığı belirtilmiştir. Haber metninde Türkiye'nin Batı yanlısı politikasını olumlu gösteren bir dil kullanılmıştır. Arap dünyasındaki endişelerin az yer bulduğu görülmüştür. Bu durum Soğuk Savaş dönemi izlenen taraflı anlatı yapısını yansıtmıştır. Pakt, bölgede bloklar arasında belirginleşen netleşme örneği olarak sunulmuştur.¹²⁶ Türkiye'nin bu anlaşmaya imzalaması Batılı devletlerle olan özel ilişkilerin bir sonucu olmuştur. Özellikle ABD'nin Türk yetkilileri bölgede aktif rol oynamaya teşvik etmesi etkin rol oynamıştır.¹²⁷ Bu antlaşma Türkiye'nin Orta Doğu liderliğini tekrar

¹¹⁶ *Milliyet*, 27 Mayıs 1953.

¹¹⁷ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıtları, C.II (1945-1990)*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s.489-490.

¹¹⁸ *Standart Speaker*, "Turkey, Iraq Defense Pact", 13 January 1955, p. 8; *Richmand Times Dispatch*, "Turkey, Iraq Agree to Sign Defense Pact", 13 January 955, p. 9.

¹¹⁹ *The Bee*, "Italy, Turkey To Tighten Defense Lines", 2 February 1955, p. 5.

¹²⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı 30.18.1.2/138.123.8

¹²¹ *The Sacramento Union*, 31 January 1955, p. 2.

¹²² *Athol Daily News*, Italy, Turkey in Accord on Defense", 2 February 1955, p. 1; *The Concord Daily Monitor*, "Italy, Turkey Pledge Tighter Defense Line", 2 February 1955, p. 1.

¹²³ *Cumhuriyet*, "Menderes Dün Papa ile Görüştü", 2 Şubat 1955, s.1. Gezi detayları için Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü 30.1.00/3.18.2; Özge Irmak, *a.g.t.*, s.100-105.

¹²⁴ *Stillwatwer News Pres*, "New Situation is Created in Middle East", 28 February 1955, p.3.

¹²⁵ *Springfield Leader and Press*, "Turks Regain Lost Power", 28 February 1955, p. 3.

¹²⁶ *Austin American Statesman*, "Turk-Iraq Pact Stirs Middle East", 28 February 1955, p. 12.

¹²⁷ *Uslu, a.g.e.*, s.97.

kazanması olarak yorumlanmıştır.¹²⁸ Bağdat Paktı sonrası Türkiye'yi tebrik etmek için Başbakan Menderes'e çok sayıda telgraf gelmiştir.¹²⁹ Türkiye ve Irak'tan sonra pakta 4 Nisan 1955'te İngiltere, 23 Eylül 1955'te Pakistan ve 3 Kasım 1955'te İran katılmıştır.¹³⁰ Fuad Köprülü TBMM'de Bağdat Paktı ile ilgili "yalnız kendi emniyetimizi değil dünya emniyetini temin konusunda yeni bir adım daha atmış oluyoruz."¹³¹ demiştir. Türk liderleri yapılan bu savunma ittifakına dünya emniyeti açısından önemli bir adım olarak görürken Arap dünyasında Türkiye karşıtı duyguların daha da güçlenmesine engel olamamıştır. Bağdat Paktı, Türkiye'nin Arap halkları gözündeki imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu amaçta arası ülkelerinde Batı karşıtı ve Bağdat Paktı'nın aleyhine gösteriler düzenlenmiştir. Ayrıca Bağdat Paktı'nın kurulması Türkiye ve SSCB arasındaki ilişkilerin yeniden gerginleşmesine ortam hazırlamıştır. Sovyet yönetimine göre Bağdat Paktı Orta Doğu'daki Batı sömürgeciliğin yeniden canlanması demektir.¹³² Türkiye'nin Bağdat Paktı'nı imzalaması Amerika tarafından Türkiye'nin sadıklığının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

DP dönemi dış politikada gündemde olan bir diğer mesele Kıbrıs sorunu olmuştur.¹³³ Lozan Antlaşması ile Kıbrıs üzerindeki Türk egemenliği 5 Kasım 1914'ten başlayarak sona erdiği ve İngiltere'ye katıldığı kabul edilmiştir. 21. Madde ile buradaki Türklerin konumu belirlenmiştir.¹³⁴ Ada'da yaşayan Rum kökenliler Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasını savunan Enosisi¹³⁵ savunmaya başlamıştır. Kilisenin ve özellikle Başpiskopos Makarios'un 1948 itibarıyla hızlandırdıkları Enosis çalışmalarına Yunanistan büyük destek vermiştir.¹³⁶ 1951 yılı Şubat'ında Orta Doğu savunması konusunda Ankara'da toplanan Amerikan Elçileri Konferansı'nda (14-21 Şubat 1951) gündem Orta Doğu olmakla birlikte bir gazetecinin Kıbrıs ile ilgili son durumu değerlendirmesini sorması üzerine Fuad Köprülü Kıbrıs'ın bugünkü hukuki durumunu değiştirecek bir durum görmedikleri açıklamasını yapmıştır.¹³⁷ Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması isteği Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Yunan Parlamentosu'nda yaptığı konuşma ile gündeme gelmiştir. 16 Şubat 1951'deki bu konuşmada Venizelos *Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması Yunan milletinin en aziz dileği* olduğu açıklamasını yapmıştır.¹³⁸ "İngiltere ve Kıbrıs'ın geleceği" başlığıyla okuyucu ile paylaştığı yazısında The Birmingham Post gazetesi Kıbrıs meselesinin sadece etnik ve yerel bir sorun olmadığını uluslararası güç dengelerinde önemli bir konu olduğuna değinmiştir. İngiltere'nin meşru güvenlik çıkarlarının öne çıkarıldığı haberde İngiltere'nin Orta Doğu'daki pozisyonunun devamlılığı için Kıbrıs'ın önemli bir üs olduğuna işaret edilmiştir. İngiliz hükümetinin Ada halkının taleplerinden ziyade Ada üzerindeki egemenliğini

¹²⁸ *Lubbock Morning Avalanche*, "Turkey Regains Mideast Leadership By Treaty With Iraq", 28 February 1955, p. 29; *The Saginaw News*, "Turkey is Near East Leader Again", 28 February 1955, p. 10.

¹²⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü 30.1.0.0/35.2.15.7.1-4.

¹³⁰ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi C.1-2 (1914-1950)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2007, s.491.

¹³¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:X, C.5, 5.Birleşim, s.807.

¹³² Uslu, *a.g.e.*, s.103-104.

¹³³ Kıbrıs sorununun tarihsel gelişimi için bkz. Suat Bilge, *a.g.e.*, s.337-386.

¹³⁴ 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Adasında yerleşmiş olan Türk uyrukları, yerel yasanın belirlediği koşullara göre, İngiltere uyruklığına geçecek ve böylece Türk uyruklığını yitireceklerdir. Bununla birlikte, bu Türkler, isterlerse, bu Antlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk uyruklığını seçebileceklerdir. Bu durumda, seçme haklarını kullandıkları günü izleyen on iki ay içinde Kıbrıs Adasından ayrılmak zorunda kalacaklardır. İşbu Antlaşmanın yürürlüğe konulması günü Kıbrıs Adasında yerleşmiş bulunup, yerel yasanın belirlediği koşullara uyularak yapılan işlem üzerine, o gün İngiltere uyruklusunu edinmiş ya da edinmek üzere bulunmuş olan Türk uyrukları da bu nedenle Türk uyruklığını yitireceklerdir. Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümetinin izni olmaksızın Türk uyruklığından başka bir uyruklığı edinmiş olan kimselere İngiltere uyruklığı tanımayı reddetmek yetkisine sahip olacaktır.

¹³⁵ Kökeni Yunanca olan enosis birleşme anlamına gelmektedir. Bu kelime Balkan Savaşları'nda Girit Adası'nın Yunanistan ile birleşmesi anlamında kullanıldıktan sonra Yunanlıların "megali ideası (büyük düşünce)" anlamında Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesinde bir kavram haline gelmiştir. Tahir Kodal, "Sıkıntılı Yıllar (1954-1957)", *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)* C.2, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2021, s.695-826.

¹³⁶ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoneix Yayınları, Ankara 2004, s.425.

¹³⁷ *Daily Press*, "East Mediterranean Defense System Reported Agreed on", 25 February 1951, p. 10.

¹³⁸ Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1985, s. 83.

sürdürmedeki kararlılığı ilerleyen yıllarda Kıbrıs'ta yaşanacak uluslararası diplomatik müdahalelerin ve etnik çatışmaların habercisi olmuştur.¹³⁹ Londra merkezli The Guardian gazetesi Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili tartışmalarda İngiltere'nin denge politikası izlemesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Kıbrıs halkının isteklerinin dikkate alınmadan kalıcı bir çözüm üretilemeyeceğini vurgulamıştır.¹⁴⁰ Yunanistan'da, özellikle Kıbrıs meselesine ilişkin artan gerilim çerçevesinde, geniş katılımlı İngiliz karşıtı protesto gösterileri düzenlenmiştir. Göstericiler, Britanya'nın Kıbrıs üzerindeki yönetimine son verilmesini ve Enosisi talep etmişlerdir. Protestolar sırasında, İngiltere'nin Orta Doğu ve Akdeniz politikalarına karşı duyulan tepki dile getirilmiş; Kıbrıs halkının kendi kaderini tayin hakkının tanınması gerektiği vurgulanmıştır. Gösteriler zaman zaman polis müdahalesiyle karşılaşmıştır. İngiltere'nin bölgedeki stratejik çıkarlarını sürdürme kararlılığı, Yunan kamuoyunda ciddi bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu protestolar, dönemin uluslararası konjonktüründe Soğuk Savaş bağlamında önemli bir anlam taşımaktadır. NATO müttefiki iki ülke olan Yunanistan ve Birleşik Krallık arasında Kıbrıs üzerinden gelişen bu gerilim, sadece ikili ilişkileri değil, aynı zamanda Batı ittifakının Akdeniz'deki birlikteliğini de sınanan bir duruma dönmüştür.¹⁴¹ *The Minneapolis Star*, Ada'daki kaotik durumu bir bilmeceye benzetmiştir. Bu bilmecede kilisenin Enosisi destekleyen tutumuna vurgu yapılmıştır.¹⁴² Kıbrıslıların büyük çoğunluğunun Enosisi istemesi son yıllarda siyasi ve dini liderlerin yardımları ile oluşturulmuş bir hareket olarak değerlendirilmiştir.¹⁴³ İngiltere'nin Enosisi karşı tutumu *Messenger Inquirer* gazetesinde İngiltere, Kıbrıs'ın Enosisi karşı tutumunu sertleştiriyor" başlığıyla haber yapılmıştır. Haberde İngiliz hükümeti yetkililerinin adanın stratejik önemine vurgu yaptıkları ve Enosis taleplerinin İngiltere savunması için tehdit oluşturduğu bilgisi verilmiştir. İngiltere'nin Orta Doğu politikasında Kıbrıs'ın hayati bir rol oynadığı ve bu sebeple İngiltere'nin egemenliğinde kalmasını istedikleri aktarılmıştır. Bu gelişmeler hem diplomatik hem de toplumsal alanda daha büyük krizlerin habercisi olarak görülmüştür.¹⁴⁴ 1954'te Yunanistan, BM'ye yaptığı başvuruda Ada'nın ilhakını istemiştir. Bunun yanında mitingler yaparak kamuoyunun desteğini almaya çalışmıştır. Türkiye'nin cevabı ise Yunanistan'a sert bir nota vermek ve Kıbrıs ile ilgili yapılan kışkırtmaların sonlandırılmasını istemek olmuştur. Türkiye'nin tutumu Ada'da var olan statünün korunmasından yana olmuştur. Ancak Yunanistan temsilcilerinin tavrı nedeniyle İngiliz Hükümeti bu politikayı desteklememiştir.¹⁴⁵ Terör olaylarındaki artış nedeniyle endişelenen İngiltere diplomatik girişimlerde bulunmuştur. İngiltere Başbakanı Anthony Eden, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katılacağı üçlü konferans önerisinde bulunmuştur. Bu dönem Dışişleri Bakanlığı işleri Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından yönetilmiştir. Zorlu, yaptığı konuşmada "İngiltere, Kıbrıs üzerindeki haklarından feragat edecekse bunu ancak Türkiye yapabilir" açıklamasında bulunmuştur.¹⁴⁶

1955 yılına gelindiğinde Rumlar'ın Kıbrıs'taki terör faaliyetlerinde artış olmuştur. Bu gerginlik ortamında tarihler 6 Eylül'ü gösterdiğinde Selanik'te Atatürk'ün evine bomba konulduğu haberi ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. 6-7 Eylül Olayları¹⁴⁷ olarak tarihe geçen gecede bu haberle birlikte başlayan miting kontrol edilemeyen eylemlere dönmüştür. Bu eylemlerde çoğunluğu Rumlara ait olan dükkân, okul, kiliseler hedef

¹³⁹ *The Birmingham Post*, "Britain and the Future of Cyprus", 6 August 1952 p. 3.

¹⁴⁰ *The Guardian*, "The Future Cyprus", 9 July 1952, p. 6.

¹⁴¹ *Morristown Gazette Mail*, "Greeks in Anti-British Protesto on Cyprus Role", 9 July 1952, p.6.

¹⁴² *The Minneapolis Star*, "Cyprus Situation is an Explosive Puzzle", 26 September 1955, p. 16.

¹⁴³ *Cincinnati Enquire*, "Turkey's Suprise", 8 September 1955, p. 4.

¹⁴⁴ *Messenger Inquirer*, "British Stiffen Stand On Cyprus Enosis", 17 February 1955, p. 2.

¹⁴⁵ Olcay Özkaya Duman, Hakan Birsal, *a.g.m.*, s.299-318.

¹⁴⁶ *Zafer*, 28 Ağustos 1955.

¹⁴⁷ 6-7 Eylül olaylarının başladığı saatlerde trenle Ankara'ya gitmekte olan Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fuad Köprülü gelişmeler üzerine İstanbul'a geri dönmüşlerdir. Yapılan ilk açıklama sıkıyönetim ilanı olsa da kısa bir süre sonra (ertesi gün sabah 08.00'de) sıkıyönetim kaldırılmıştır. Tahir Kodal, *a.g.e.*, s.739; Türk Dış Politikası C.1 1919-1980, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 601. Ayrıca bkz. Güven, Dilek (2005), *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6- 7 Eylül Olayları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

alınmıştır. Bu olaylar Türkiye'yi iç ve dış politikada zor durumda bırakmıştır. Zorlu, 6-7 Eylül Olaylarının görünürdeki nedeni olan Selanik'teki Atatürk Evi'nin bombalanması olayını kınadığı konuşmasında Londra'da Kıbrıs Meselesi'nin çözümü için devam eden görüşmelerin "bir gecede heba olduğunu" ifade etmiştir.¹⁴⁸ Köprülü, 6 Eylül'de yaşananlar ile ilgili Meclis'te yaptığı konuşmada bu felaketin sebep olduğu maddi ve manevi zararların milletin her ferdinin omzuna ve vicdanına yük olduğunu ifade etmiştir. Köprülü, yaşananları "kömünist taktikleri" olarak değerlendirmiştir. Bu olayla ilgisi olanları Türk-Yunan milletin arasında bozmayı amaçlayan ve Batı dünyasına karşı Türkiye'yi geriye götürmek isteyen kızıl kuvvetler olarak sunmuştur.¹⁴⁹ The New York Times, 6 Eylül'de yaşananları "Yunan karşıtı olarak başlayan etnik şiddetin ani ve geniş çaplı bir patlaması" ifadeleriyle okuyucuya duyurmuştur. Haberde kullanılan ifadeler, olayların organize ya da planlı olmaktan ziyade "aniden patlak veren kitlesel öfke" biçiminde sunulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, başlık ve alt başlıkta yer alan "British Offer a Freer Cyprus" (İngilizler Daha Özgür Bir Kıbrıs Öneriyor) ifadesi, olayların yalnızca yerel bir etnik gerilim değil, aynı zamanda Kıbrıs meselesi bağlamında uluslararası bir krize bağlantılı olarak değerlendirildiğini göstermiştir. Bu durum Türkiye'deki azınlık haklarına dair eleştirileri tetikleyen bir kırılma noktası olarak görülmüştür. New York Times, 6 Eylül olayını hem Türkiye'nin demokratikleşme iddialarını zedeleyen bir toplumsal gerilime dikkat çekmekte hem de olayların diplomatik yansımalarıyla, özellikle Kıbrıs konusunda İngiltere ve Yunanistan'la ilişkiler üzerinden değerlendirmiştir.¹⁵⁰ Amerikan yerel basınında da genellikle ilk sayfa haberi olan bu olay Kıbrıs'taki Rum ve Türk toplulukları arasında yaşanan büyük gerilim olarak kamuoyu ile paylaşmıştır. Kalabalık bir grubun Rumlara ait evleri ve iş yerlerini taşladığı ve yağmaladığı bilgisi ile birlikte Türk yetkililerin olayların çözümü için hızlı önlemler aldığı, güvenlik birliklerini olayların yaşandığı yerlere gönderildiğini aktarmıştır. The Evening Star gazetesi, olayları "anti-Greek mobs" (Yunan karşıtı kalabalıklar) olarak tanımlayarak, eylemleri etnik temelli bir şiddet dalgası olarak çerçevelemiştir.¹⁵¹ Finger Lakes Times, olayları azınlık karşıtı toplumsal kriz ve Türkiye ile Yunanistan arasında uzun süredir devam eden Kıbrıs meselesi bağlamında artan gerilimlerin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu haberin en dikkat çekici yönü, saldırıların Yunan azınlığa yöneldiğini açıkça belirtmesi ve olayların Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs üçgenindeki gerilimin doğrudan dışavurumu olarak sunulmasıdır. Ancak, devletin ve siyasi yapının bu olaylardaki aktif rolü göz ardı edilmiştir. Bu durum olayların sistematik niteliği yerine bireysel tepkiler olarak algılanmasına neden olmuştur.¹⁵² Kıbrıs meselesinde ABD bürokrasisi arabuluculuk girişimlerinde bulunmuş ancak bu girişimlerde başarısız olmuştur. "Kıbrıs konferansı çıkmazla sona erdi" başlığının kullanıldığı habere Fatin Rüştü Zorlu'nun yaptığı "Yunanistan'ın Kıbrıs ile birleşme konusundaki haksız taleplerinde ısrar etmek ile Türkiye'nin dostluğunu devam ettirmek arasında bir seçim yapması gerektiği" açıklaması Ankara ve Atina hükümetleri arasındaki ciddi bir kırılma olarak yorumlanmıştır. Amerikan basınında 6-7 Eylül olayları hakkında Türkiye aleyhine tutumlar görüldüğü gibi Cincinnati Enquirer gazetesi örneğinde olduğu gibi Türkiye'yi son derece destekler nitelikte yaklaşımlar da olmuştur. Kıbrıs halkının 1/5'inin Türk kökenli ve Müslüman olduğunu yazan gazetede Atina hükümetinin talep ettiği gibi Kıbrıs'ın Yunan egemenliğine verilmesine Türk hükümetinin açıkça karşı çıkmasının şaşırtıcı olmadığı bilgisi paylaşılmıştır. 1955 yılının Eylül ayında yayımlanan habere, Türkiye'nin Atina'da düzenlenen üçlü konferansa (Türkiye, Yunanistan, Birleşik Krallık) sunduğu

¹⁴⁸ Tahir Kodal, *a.g.e.*, s.739.

¹⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:X, 80. Birleşim, 12 Eylül 1955, C.1, s. 684-686. Köprülü, Yassıada Mahkemeleri sırasında olayların Fatin Rüştü Zorlu'nun ilhamı ve Menderes ve Gedik'in düzenlediği yönünde ifade vermiştir. BCA.10.9.0.0/109.340.7; Yeni Sabah, "Fuat Köprülü 6-7 Eylül Olayları'nı Açıkladı", 5 Haziran 1960, s.1. Köprülü'nün 6-7 Eylül Olayları'nda yaptığı savunma için bkz. BCA. 10.9.0.0/110.343.2.

¹⁵⁰ The New York Times, "Anti-Greek Riots Flare In Turkey", "İstanbul Mobs Wreck Shops, Threaten Church—British Offer A Freer Cyprus", 7 Eylül 1955, p.1.

¹⁵¹ The Evening Star, "Anti Greek Mobs Riot In 2 Turkish Cities", 7 September 1955, p.1

¹⁵² Finger Lakes Times, "Turks, Greeks on Edge After Riots Break Out in Istanbul", 7 Eylül 1955, p.1.

sürpriz bir öneriden söz edilmektedir. Türk heyeti, Doğu Akdeniz’de barışın tesisi ve Kıbrıs meselesine ilişkin çözüm arayışları kapsamında, diplomatik çevrelerde beklenmeyen bir pozisyon olarak dikkat çekmiştir. Haberde, Türkiye’nin, Kıbrıs’ın geleceğine dair müzakere sürecine açık olabileceğine dair sinyaller vermesi, dönemin koşullarında önemli bir diplomatik manevra olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte Türk yetkililer, Türkiye’nin güvenlik çıkarlarının da gözetilmesi gerektiğini vurgulayarak, Kıbrıs’ın herhangi bir şekilde Yunanistan’a bağlanmasının kabul edilemez olduğunu net bir biçimde ortaya koymuşlardır. Bu haber, 1950’li yıllarda Türk dış politikasının Batı ile olan ilişkilerinde denge gözetken fakat ulusal çıkarları ön planda tutan pragmatik çizgisine işaret etmektedir. Türkiye’nin “sürprizi”, bir yandan diplomatik esneklik gösterirken, diğer yandan Doğu Akdeniz’deki stratejik çıkarlarını korumaya dönük bir pozisyon almayı hedeflemektedir.¹⁵³ Türkiye’nin Kıbrıs meselesinde uzlaşma arayışına vurgu yapılan “İngiltere ve Kıbrıs’ın isyankar Rumları” başlıklı haberde isyankâr olarak nitelendirilen Rumlar, meselenin çözümüne katkı sunmamaları nedeniyle eleştirilmiştir.¹⁵⁴ Kıbrıs meselesi ilerleyen yıllarda da uluslararası gündemde yer almıştır. Bu haberler, Kıbrıs meselesinin 1950’li yıllarda nasıl uluslararası bir krize dönüştüğünü ve “kendi kaderini tayin hakkı” kavramının nasıl bir mücadeleyi ortaya çıkardığını açıkça göstermiştir. Kıbrıs’ın geleceği, sadece yerel bir mesele değil, aynı zamanda Soğuk Savaş jeopolitiği ve sömürge sonrası dünya düzeninin sınındığı bir örnek haline gelmiştir.

SONUÇ

1939-1945 yılları arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye, Mihver ve Müttefik devletlerin kendi yanlarında savaşa sokma çabalarına rağmen savaşın dışında kalma politikası izlemiştir. Bu politika sırasında Türkiye çok yönlü bir dış politika siyaseti uygulamıştır. 1939’da İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında Karşılıklı Yardım Antlaşması yapılırken, 1941’de Almanya ile Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. 1943’te Adana’da ve Kahire’de Müttefikler Türkiye’yi kendi tarafında savaşa sokma girişimlerine devam etmiştir. Savaşın son yılı Mihver devletlerle ilişkiler kesilmiştir. Bu kararın TBMM’de onaylanması Türkiye’nin dünya barışını destekleme politikası olarak yorumlanmıştır. TBMM’nin bu kararı Amerikan kamuoyunda memnuniyetle karşılanmıştır. 1945’te İkinci Dünya Savaşı sona ermiş ve dünya siyasi açıdan yeni bir düzen arayışı içinde olmuştur. Bu yeni düzende Türkiye’de de çok partili siyasi hayata geçilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi’nin içinden muhalif bir girişim olarak başlayan çalışmalar Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’nin kurulması ile hayata geçirilmiştir. Soğuk Savaş Dönemi’nin başlangıcı olan bu tarihler sadece Türkiye’nin değil birçok dünya devletinin yeni dünya düzeninde güvenlik ve denge sağlamak amaçlı siyasi, askeri, ekonomik vb. çok yönlü girişimlerde bulunduğu bir dönem olmuştur. Bu yeni dünya düzeninde Türkiye, ideolojik ve güvenlik bakımından olası bir Sovyet tehlikesi karşısında Batı bloğu ülkelerle yakınlık sağlamıştır. Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında aktif bir şekilde izlediği Batı ile iş birliği diplomasisi DP’nin iktidar olduğu 1950 yılından itibaren de devam ettirilmiştir.

1950–1956 dönemi, Türkiye’nin dış politikasında Batı ittifak sistemine yönelişin kurumsallaştığı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile siyasi, askeri ve diplomatik ilişkilerin yoğunluk kazandığı bir dönem olmuştur. Demokrat Parti’nin iktidara gelişiyle birlikte Türkiye, Soğuk Savaş koşullarında kendisini Sovyet tehlikesine karşı güvence altına almak amacıyla Batı bloğuna daha açık bir biçimde entegre olmuş; bu süreçte Kore Savaşı’na asker gönderilmesi ve 1952’de NATO üyeliği, dönüm noktaları olmuştur. Bu gelişmeler, Amerikan basını tarafından da dikkatle izlenmiş ve genellikle olumlu bir şekilde yorumlanmıştır. Türkiye’nin Kore Savaşı’na katılımı, yalnızca bir askeri destek değil, aynı zamanda Türkiye’nin ideolojik ve stratejik olarak Batı ile uyumlu bir pozisyon

¹⁵³ *Cincinnati Enquirer*, “Turkey’s Suprise”, 8 September 1955, p. 4.

¹⁵⁴ *The New Republic*, “Britain And The Rebellious Greeks Of Cyprus”, 12 September 1955, p. 9.

benimsediğini gösteren sembolik bir adım olarak değerlendirilmiştir. Türk askerlerinin disiplinli yapısı ve savaş alanındaki başarısı, Türkiye'nin "sadık bir müttefik" ve "ön cephe ülkesi" olarak sunulmasına katkı sağlamıştır. NATO üyeliği ise Amerikan kamuoyunda Türkiye'nin demokratikleşme eğilimlerinin bir uzantısı olarak algılanmış, bu bağlamda Demokrat Parti'nin siyasi meşruiyeti de desteklenmiştir. Amerikan basını, 1950'li yılların ilk yarısında Türkiye'ye yönelik söyleminde olumlu ve yapıcı bir çerçeve benimsemiş; Türk-Amerikan ilişkileri "balayı" metaforu ile tanımlanmıştır. Bu olumlu hava, Türkiye'ye yönelik askeri yardımlar, ekonomik destekler ve kültürel iş birlikleriyle daha da derinleşmiştir. Fuat Köprülü'nün dışişleri bakanlığı süresince diplomatik temsil gücü, bu dönemin Amerikan medyasındaki Türkiye imajına da olumlu yansımıştır. Ancak 6-7 Eylül 1955 olayları, bu iyimser atmosferde ciddi bir kırılmaya yol açmıştır. Gayrimüslim azınlıklara yönelik şiddet olayları, Amerikan basınında bir iç güvenlik zafiyeti ve azınlık haklarının ihlali olarak ele alınmış; Türkiye'nin demokratikleşme süreciyle ilgili soru işaretleri yaratmıştır. Bu gelişme, özellikle Kıbrıs meselesinin uluslararası gündeme taşınması sürecinde Türkiye'nin diplomatik manevra alanını daraltmıştır.

1950-1956 dönemi, Türkiye'nin Batı ile olan bağlarını güçlendirdiği, ABD ile olan ilişkilerinin çok boyutlu biçimde geliştiği ve uluslararası sistemde yeni bir konum inşa ettiği bir dönem olmuştur. Amerikan basını, bu süreci büyük oranda destekleyici bir bakışla aktarmış; ancak dönem sonunda yaşanan iç politik kırılmalar ve toplumsal olaylar, Türkiye'nin dış politika imajı açısından da yeni tartışma başlıklarını beraberinde getirmiştir. Türkiye, bu süreçte hem Batı'nın güvenilir müttefiki olan bir ülke olarak dikkat çekmiştir. Türkiye ve ABD ilişkilerinin gelişme gösterdiği DP iktidarının ilk yarısı, DP'nin en parlak dönemi yaşanmıştır. ABD ile olan ikili ilişkiler siyasi, askeri, ekonomik, kültürel boyutlarıyla oldukça yoğun bir gelişme göstermiştir. Bu dönem Türkiye'nin dış politikasında yer alan gelişmeler dönemin Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ve Türkiye ile ilgili haberlerin ABD basınında çok sık yer aldığı ve genellikle olumlu paylaşımların yapıldığı bir dönemdir. 1950-1956 dönemindeki Amerikan basınında DP dış politika faaliyetlerini konu alan çalışmamızda DP'nin uluslararası alanda yaptığı görüşmeler, aldığı kararlar, izlenen dışişleri politikası, yurt dışında Türkiye'yi Bakanlık düzeyinde temsil eden Fuad Köprülü'nün açıklamaları ve faaliyetleri Amerikan basınının yakın gözleminde izlenmiştir. 1950-1956 yıllarında yaşanan gelişmelerde Türkiye'nin Batı eksenli ve ABD desteği gösteren bir politika izlemesinin basına yansımaları ideal ve iyi ilişkiler kapsamında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Sonuç olarak Türkiye ve ABD ilişkilerinin gelişme gösterdiği bu dönemde Amerikan basınında Türkiye ile ilgili çok sayıda ve genellikle olumlu yayınlar yapılmıştır. Amerikan basınındaki haberlerin taranmasında Fuad Köprülü merkezli bir arama yapılarak hazırlanan çalışma DP'nin kurucu kadrosunda yer alan Fuad Köprülü 1956 yılında görevden ayrılması ile sonlandırılmıştır. Köprülü, 7 Eylül 1957'de kurucusu olduğu DP'den istifa etmiş ve yollarını ayırmıştır. 1956 sonrası DP dış politikası Fatin Rüştü Zorlu'nun Dışişleri Bakanlığı ile devam etmiştir.

Kaynakça

Arşiv ve Resmi Yayınlar

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Kore,

BCA. 547. 44874-216231-84.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü

BCA. 30.1.0.0/102.630.9.

BCA. 30.1.0.0/35.2.15.7.1-4.

BCA. 30.1.0.0/3.18.2.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı BCA. 30.18.1.2/138.123.8

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Bakanlıklararası Tayin Daire Başkanlığı

BCA. 30.11.1.14/24.21.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Siyasi Partiler

BCA. 490.1.00/572.2277/3.25.

BCA. 490.1.00.6.28.7.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Yassıada Mahkemesi Kararları

BCA.10.9.0.0/109.340.7.

BCA. 10.9.0.0/110.343.2.

Resmi Gazete, 19 Şubat 1952, S.8038.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: IX, C.15, 30 Haziran 1950, s.310-312.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:7, C.17, Toplantı:2, 66. Birleşim, s.518-596.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: IX, 56.Birleşim, C.20, 28 Şubat 1953, s.1375.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: X, C.5, 5.Birleşim, s.807.

TBMM Tutanak Dergisi, 41. Birleşim, 18 Şubat 1952, s.325.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: IX, C.28, 24 Şubat 1954, s.775.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:X, 80. Birleşim, 12 Eylül 1955, C.1, s. 684-686.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2012.

Araştırma ve Tetkik Eserler

Ağaoğlu, Samet (1972), Demokrat Parti'nin Doğuşu ve Yükseliş Sebepleri, İstanbul: Baha Matbaası.

Ağaoğlu, Samet (2011). Aşına Yüzler, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akandere, Osman (1997), "Fuad Köprülü ve Demokrat Parti'nin Kurulmasındaki Rolü", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.3, s.231-242.

Akman, Halil, Zeyrek, Suat (2013), "John Foster Dulles'in Ortadoğu Gezisi, Temaslar ve Tepkiler (11-28 Mayıs 1953)", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, SII/2, s.262.

Akün, Ömer Faruk (2003), "Mehmed Fuad Köprülü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, Ankara 2003, s.470-472.

Albayrak, Mustafa (2004), Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960), Ankara: Phoneix Yayınları.

Armaoğlu, Fahir (2007), 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi C.1-2:1914-1995, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Asılsoy, Abdülkerim (2004), "Bir Siyasi Portre Denemesi: Fuad Köprülü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, II/I,s.423-438.

Aydemir, Şevket Süreyya (2000), Menderes'in Dramı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bağcı, Hüseyin (1990), Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası, Ankara: İmge Yayınevi.

Bağcı, Hüseyin (2007), Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Başar, Fahmeddin (2017), "Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü'nün Hayatı ve Eserleri Hakkında (1890-1966)", *Vefatının 50.Yılında Mehmed Fuad Köprülü*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Berktaş, Halil (1983), Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuad Köprülü, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Burçak, Rıfki Salim (1998), On Yılın Anıları (1950-1960), Ankara 1998.

- Celep, Barış (2018), "Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu (Jammatt) ve Türkiye'deki Faaliyetleri", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Celep, Barış (2020), *Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu (Jammatt) ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- Çakmak, Zafer (2008), "Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi", *Erdem Dergisi*, S.52, s.91-110.
- Çalışoğlu, Murat (2009), *Mehmed Fuad Köprülü'nün Siyasi Hayatı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Demir, Şerif (2021), *Türkiye'nin Kore Savaşı'na Katılması ve NATO'ya Üye Olması, Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)*, Ed. Dilşen İnce Erdoğan, İsmail Hakkı Demircioğlu, Serpil Seda Şimşek, İstanbul: Yeditepe Yayınları, s.983-1022.
- Eroğlu, Cem (1990), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Eroğlu, Cem (2003), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Eğribel, Ertan (1995), "Fuad Köprülü'nün Tarihçiliği", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, III/4, s.49-60.
- Gönlübol, Mehmet, Ülman, Haluk (1996), "Soğuk Savaş ve Türkiye", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güneş, Hasan Hüseyin (2011), "Bir Üstad-ı Alem: Mehmet Fuad Köprülü", *Tarih Okulu*, S.11, s.103-119.
- Goloğlu, Mahmut (1982), *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Gönlübol, Mehmet, Ülman, Haluk (1996), "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965", *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güneş, İhsan (1995), *Türk Parlamento Tarihi*, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Gürel, Şükrü Sina Gürel (1985), *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Güven, Dilek (2005), *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6- 7 Eylül Olayları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Güvenç, Serhat (2010), "ABD Askeri Yardımı ve Türk Ordusunun Dönüşümü: 1942-1960", *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, Ed. İsmet Akça ve Evren Balta Pakar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Irmak, Özge (2009), "Adnan Menderes'in Yurt Dışı Gezileri", *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- İnan, Süleyman (2006), *Muhalefet Yıllarında Adnan Menderes*, Ankara: Liberte Yayınları.
- İnce Erdoğan, Dilşen (2021), "Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Kurucuları (7 Ocak 1946)", *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960) C.1*, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- İnce Erdoğan, Dilşen, Berber Babalık Banu (2021), "Dışişleri Bakanı Mehmed Fuad Köprülü ve Türk Dış Politikası (22 Mayıs 1950-20 Haziran 1956)", *İpek Kumaşa Yazılmış Bir Ömürdür Tarih: Prof. Dr. Serap Yılmaz'a Armağan*, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları No:85.
- Kılıçbay, Mehmet Ali (2017), "Annales Okulu ve Fernand Braudel", *Dünyada Tarihçilik*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kodal, Tahir (2021), "Sıkıntılı Yıllar (1954-1957)", *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960) C.2*, İstanbul: Yeditepe Yayınları, s.695-826.
- Köprülü, Orhan Fuat, Fuat Köprülü, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, No:839.

- Kuzgun, Meral (2020), “Amerikan Basınında Demokrat Parti, Başbakan Adnan Menderes ve Türk Amerikan İlişkileri Üzerine Bazı Notlar (1950-1955)”, Gazi Akademik Bakış, C.14, S.27, s.309-239.
- Lewis, Bernard (1984), Modern Türkiye’nin Doğuşu, Ankara: Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Lüleci, Taner (2023), “Fuat Köprülü ve Aydın Taneri’nin Türkiye’nin Demokratikleşme Çabalarına İlişkin Düşünceleri”, Belgi Dergisi, S.26, 199-209.
- Nadi, Nadir (1979). Perde Aralığından, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Neziroğlu, İrfan, Yılmaz, Tuncer (2013). *Hükûmetler-Programlar ve Genel Görüşme Kurulları, II, (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961)*, Ankara: TBMM Basımevi.
- Özcan, Gencer (2016), “Ellili Yıllarda Dış Politika”, Türkiye’nin 1950’li Yılları, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkaya Duman, Olcay, Birsal, Hakan (2012), “Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler”, Atatürk Dergisi, C.1, S.1, s.299-318.
- Soysal, İsmail (2000), Türkiye’nin Uluslararası Siyasal Bağlıları C.II (1945-1990), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Timur, Taner (1991), Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toker, Metin (1990), Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Tek Partiden Çok Partiye, Ankara: Bilgi Yayınları.
- Toprak, Zafer (1986), “Türkiye’de Çağdaş Tarihçilik (1908-1970)”, Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi, Der. Sevil Atauz, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar I, Ed. Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uçarol, Rifat (1995), Siyasi Tarih (1789-1994), İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Uslu, Nasuh (2016), *Çatlak İttifak:1947’den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yalman, Ahmet Emin Yalman (1970), Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim 1945-1970, C.IV, İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Yücel, Serhan (2001), Demokrat Parti, İstanbul: Ülke Kitapevi.

Sürelî Yayınlar

- Akşam, 26 Temmuz 1950.
- Akşam, 19 Şubat 1952.
- Akşam, 21 Şubat 1952.
- Akşam, “Amerika Hükümetinin Beyanâtı”, 17 Mayıs 1950, s.1
- Akşam, “Meclis Başkanlığı”, 17 Mayıs 1950, s.2.
- Akşam, “Fuat Köprülü’nün Beyanâtı”, 17 Mayıs 1950, s. 2.
- Akşam, 31 Mayıs 1950.
- Akşam, “Fuat Köprülü Başbakanlık İçin En Kuvvetli Namzet Addolunuyor”, 17 Mayıs 1950, s.1.
- Akşam, “Yeni Bir Diploması Zihniyeti Lazım- Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü’nün Beyanâtı”, 31 Mayıs 1950, s.2.
- Akşam, “Profesör Mebuslar”, 27 Eylül 1941.
- Akşam, 27 Temmuz 1950.
- Alton Evening Telegraph, “Army Newspaper in Korea”.

Amerikan Basını Işığında Türkiye'nin Dış Politika Gelişmelerinin Değerlendirilmesi
(1950-1956)

- Anderson Daily Bulletin, "Turkey May Join Atlantic Alliance", 16 August 1950, p.1.
- Austin American Statesman, "Turk-Iraq Pact Stirs Middle East", 28 February 1955, p. 12.
- Athol Daily News, Italy, Turkey in Accord on Defense", 2 February 1955, p. 1.
- Battle Creek Enquirer, "Turkey is Described as Mid-East Bulwark", 6 August 1950, p. 32.
- Buffalo Evening News, "Reception Follows Signing of Balkan Military Pact", 18 August 1954, p. 45.
- Chattanooga Daily Times, "Inonu Trailing in Turkish Vote", 15 May 1950, p. 11.
- Chattanooga Daily Times, "Will Sign Pact Today", 9 August 1954, p. 1.
- Cincinnati Enquirer, "Turkey's Surprise", 8 September 1955, p. 4.
- Chippewa Herald Telegram, "Turkey Must Enter Alliance", 16 August 1950, p. 3.
- Corpus Christi Caller Times, "Three Power Defense Pact May Be Formed", 27 January 1953, p. 9.
- Corpus Christi Caller Times, "Balkan Ministers Discuss Alliance" 9 August 1954, p. 1.
- Corpus Christi Times, "Tito Hints Formal Pact With Greece and Turkey", 23 January 1953, p. 28.
- Cumhuriyet, 27 Mayıs 1953.
- Cumhuriyet, "Menderes Dün Papa ile Görüştü", 2 Şubat 1955, s.1.
- Daily Press, "East Mediterranean Defense System Reported Agreed on", 25 February 1951, p. 10.
- Daily Press, "Inonu" 15 May 1950, p. 11.
- Daily Press, "East Mediterranean Defense System Reported Agreed On", 25 February 1951, p. 10.
- Daily Press, "Turkey Will Act Only if in NATO", 21 July 1951, p. 7.
- Daily News, "Turkey Asks Pact Role for Self, Greece", 8 August 1950, p. 1.
- Deseret News, "Turks Seek Place In Atlantic Pact", 16 August 1950, p. 3.
- Disaster", 12 August 1950, p. 1.
- El Paso Herald Post, "Turks Have Army For Allied Defense", 28 February 1952, p. 38.
- Evening Star, "Eisenhower Holds Talks With Eden and Koprulu", 21 March 1952, p. 47.
- Fort Worth Star Telegram, "Democrats of Turkey See Victory", 15 May 1950, p. 2.
- Herald and Review, "Says Turkey Vital in Atlantic Alliance", 17 August 1950, p. 1.
- Independent, "Turks Offer U.N. 4500 Troops for Korean War", 26 July 1950, p. 1.
- Indonesian Parliament Meets", 16 August 1950, p. 3.
- Irond Daily Globe, "Entry Into Alliance Absolutely Necessary", 16 August 1950, p. 10.
- Journal Gazette and Times Courier, "Believe Tito Moves Toward Pact With Turkey, Greece", 23 January 1953, p. 1.
- Lawton Morning Press, "Yugoslavia, Greece, Turkey Sign Military Alliance Pact", 10 August 1954, p. 7.
- Lubbock Morning Avalanche, "UN Offered 4.500 Troops By Turkey", 26 July 1950, p. 1.
- Lubbock Morning Avalanche, "Turkey Regains Mideast Leadership By Treaty With Iraq", 28 February 1955, p. 29.
- Messenger Inquirer, "British Stiffen Stand On Cyprus Enosis", 17 February 1955, p. 2.
- Milliyet, 27 Mayıs 1953.
- Morristown Gazette Mail, "Greeks in Anti-British Protesto on Cyprus Role", 9 July 1952, p.6.

- Peninsula Daily News, "Mediterranean Planned", 26 February 1951, p. 1.
- Portland Press Herald, "Turkey Would Enter East Defense Plans", 21 July 1951, p. 4.
- Press of Atlantic City, "Turk, Greek, Yugoslavian Pact Signed", 1 March 1953, p. 1.
- Press Telegram, "Leader Says Turkey Must Join Alliance", 16 August 1950, p. 5.
- Press Telegram, "Turks to Aid in Mediterranean", 26 February 1951, p. 11.
- Richmond Times Dispatch, "Turkey Stipulates Terms for Joining Defense Program", p. 1.
- Richmond Times Dispatch, "Turkey, Iraq Agree to Sign Defense Pact", 13 January 1955, p. 9.
- Spokane Chronicle, "Defense System Planned", 26 February 1951, p. 21.
- Spokane Chronicle, "Turkey Believed Needed in Pact", 16 August 1950, p. 10.
- Springfield Leader and Press, "Turks Regain Lost Power", 28 February 1955, p. 3.
- Standart Speaker, "Turkey, Iraq Defense Pact", 13 January 1955, p. 8.
- Stillwater News Press, "New Situation is Created in Middle East", 28 February 1955, p. 3.
- Syracuse Herald Journal, "Defense Pact Underway", 26 February 1951, p. 11.
- St Joseph News Press, "Defense Role for Turkey", 26 February 1951, p. 26.
- St Joseph News Press, "Tito Takes Step to Form Defense Pact With Turkey, Greece", 23 January 1953, p. 3.
- St Joseph News Press, "Turk Reveals Defense Plan", 25 February 1951, p. 4.
- St Louis Post Dispatch, "Turkey Wants Its Powerful Forces Taken Europe's Army at Once", 27 February 1952, p. 17.
- Than Any Other Nation", 27 February 1952, p. 1.
- The Baltimore Sun, "Inonu's Party Far Behind in Turkish Vote", p. 1.
- The Bee, "Italy, Turkey To Tighten Defense Lines", 2.02.1955, p. 5.
- The Birmingham Post, "Britain and the Future of Cyprus", 6 August 1952, p. 3.
- The Boston Daily Globe, "Turkey Would Help Defend Middle East on Partnership Basis", 21 July 1951, p. 2.
- The Buffalo News, Dulles Praises Turkey", 27 May 1953, p. 2.
- The Charlotte Observer, "Turkish Voters Sweep Regime out of Office", 15 May 1950.
- The Columbus Ledger, "Turks, Greeks Study Yugoslav Defense Pact", 29 January 1953, p. 22.
- The Columbus News, "Views and Reviews", 16 August 1950, p. 7.
- The Concord Daily Monitor, "Italy, Turkey Pledge Tighter Defense Line", 2 February 1955, p. 1.
- The Courier Journal, "Inonu Believed Loser in Turkish Elections", 15 May 1950, p. 3.
- The Daily Record, "Defense Pact Talks Ended", 30 January 1953, p. 12.
- The Grand Rapids Press, "Turk Reports Middle East Pact Planned", 26 February 1951, p. 1.
- The Guardian, "The Future Cyprus", 9 July 1952, p. 6.
- The Idaho Statesman, "Turkey Offers 4500 Troops For Korea War", 26 July 1950, p. 1.
- The Jersey Journal, "Turkey, Greece and Yugoslavia-Three Balkan Nations Sign Defense Alliance", 9 August 1954, p. 6.
- The Journal Times, "Turkey Wants Entry in N. Atlantic Pact", 16 August 1950, p. 7.
- The Kansas City Times, "Upset in Turkey", 15 May 1950, p. 12.
- The Kansas City Star, "Balkan Treaty is Set", 8 August 1954, p. 21.
- The Kokomo Tribune, "Urges Turkey to Enter Alliance", 16 August 1950, p. 10.

Amerikan Basını Işığında Türkiye'nin Dış Politika Gelişmelerinin Değerlendirilmesi
(1950-1956)

- The La Crosse Tribune, "Wants Turkey in Pact", 16 August 1950, p. 1.
- The Miami Herald, Turkey Joins Defense Talks", 27 February 1951, p. 10.
- The Morning News, "Inonu Regime Appears Beaten in Turkish Voiting", 15 May 1950, p. 1.
- The News Journal, "Tito Believed Favoring Pact", 23 January 1953, p. 16.
- The Spokesman Review, "Upset Indicated in Turkish Vote" 15 May 1950, p. 2.
- The Odessa American, "Turkey Ready to Make Bigger Defense Offer", 27 February 1952, p. 1.
- The Sacramento Bee, "Tito Defense Pact With Greeks, Turks is Indicated", 23 January 1953, p. 1.
- The Sunday Oregonian, "Balkan Neighbors Sign Joint Defense Treaty", 1 March 1953, p. 2.
- The Taylirville Daily Breeze Courier, "Tito Appears To Be Ready For Defense Treaty", 23 January 1953, p. 1.
- The Tipton Daily Tribune, "World Warned to Take Dynemic Action to Stave Communist".
- The Town Talk, "Immediate Turkish Aid For European Defense Available", 27 February 1952, p. 1.
- The Miami Herald, "Yugoslavia, Greece, Turkey Treaty", 1 March 1953, p. 6.
- The Roanoke Times, "Pact Signed By Three Nations", 1 March 1953, p. 1.
- The Springfield News Leader, "3 Nations Sign Army Alliance", 10 August 1954, page 14.
- The Herald Journal, "Dulles Seeks Fact Behind Middle East Political Mess", 11 May 1953, p. 3.
- The Sacramento Union, 31 January 1955, p. 2.
- The Saginaw News, "Turkey is Near East Leader Again", 28 February 1955, p. 10.
- The Minneapolis Star, "Cyprus Situation is an Explosive Puzzle", 26 September 1955, p. 16.
- The New Republic, "Britain And The Rebellious Greeks Of Cyprus" 12 September 1955, p. 9.
- The Wichita Beacon, "Turkey Offers NATO Force of 30 Divisions, Could Aid More Immediately.
- Tucson Citizen, "Says Turks Must Join North Atlantic Group", 17 August 1950, page 4.
- Tulsa World, "Dulles Lauds Turkey", 27 May 1953, p. 29.
- Ulus, "Dört İmza ile Verilen Bir Önerge Oy Birliği ile Reddedildi", 13 Haziran 1945, s.1.
- Vatan, "Açık Konuşalım", 25 Ağustos 1945.
- Waco Tribune Herald, Balkan Defense Pact is Signed", 1 March 1953, p. 8.
- Wisconsin State Journal, "3 Balkan Nations Sign Arms Pact", 10 August 1954, p. 2.
- Yeni Sabah, "Fuat Köprülü 6-7 Eylül Olayları'nı Açıkladı", 5 Haziran 1960.
- Zafer, "DP Zafer Yolunda", 15 Mayıs 1950.
- Zafer, "Kore'de Harp Şiddetlendi", 30 Haziran 1950, s.1.
- Zafer, "Kore Meselesi Hakkında-Köprülü ile Trigve Lie Arasında Telgraflar", 3 Temmuz 1950, s.1.
- Zafer, 28 Ağustos 1955.
- Zafer, 23 Mayıs 1950.

Dijital Kaynaklar

Akandere, Osman, “Dörtlü Takrir”, Atatürk Ansiklopedisi, <https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1199/Dörtlü-Takrir> Erişim Tarihi:17.02.2025.

İnce Erdoğan, Dilşen, “Türkiye-Amerika İlişkileri (1919-1938)”, Atatürk Ansiklopedisi, [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/430/Türkiye-Amerika-İlişkileri-\(1919-1938\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/430/Türkiye-Amerika-İlişkileri-(1919-1938)) Erişim Tarihi:17.03.2025.

Köprülüzade Fuat Bey, *Türk Edebiyatına Umumi Bir Bakış*, I.Türk Tarih Kongresi 6 Temmuz 1932, s.308-320. <https://ttk.gov.tr/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/> Erişim Tarihi:17.02.2025.

Yakut, Kemal, “Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966)”, Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmed-fuad-koprulu-1890-1966/> Erişim Tarihi: 16.01.2025.

https://www.mfa.gov.tr/sayin-prof_-fuat-koprulu_nun-ozgecmisi.tr.mfa Erişim Tarihi: 12.02.2025.